

Psovke u hrvatskome jeziku

Gregurović, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:938450>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA KROATISTIKU

MARIJA GREGUROVIĆ

PSOVKE U HRVATSKOME JEZIKU

DIPLOMSKI RAD

PULA, 2021.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA KROATISTIKU

MARIJA GREGUROVIĆ

PSOVKE U HRVATSKOME JEZIKU

DIPLOMSKI RAD

JMBAG: 0303064881

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost

Kolegij: Semantika

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentor: izv. prof. dr. sc. Sandra Tamaro

Pula, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Marija Gregurović, kandidatkinja za magistru (edukacije) hrvatskoga jezika i književnosti ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskoga rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranoga rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli 2021. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Marija Gregurović, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Psovke u hrvatskome jeziku* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskoga djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. Psovka kao kulturni, društveni i jezični fenomen	2
2. 1. Definicija psovke i etimologija riječi	2
2. 2. Povijest psovke	4
2. 3. Agresija u verbalnoj komunikaciji	7
2. 4. Psovka i tabu riječi.....	9
2. 5. Vulgarizam i psovka	11
2. 6. Fenomen psovke	13
3. Klasifikacija psovke.....	16
3. 1. Temeljne podjele psovke.....	16
3. 2. Psovke koje se odnose na tijelo i seksualnost	22
3. 3. Psovke koje se odnose na Boga, Majku Božju i svece	22
3. 4. Blasfemija ili bogohuljenje	24
3. 5. Psovke koje se odnose na genitalije	25
4. Vrste riječi u psovka.....	26
4. 1. Jezični kriteriji pri određivanju vrste riječi u psovci	26
4. 2. Imenice	28
4. 2. 1. Područje životinja.....	28
4. 2. 2. Područje nacije/podrijetla/rase.....	29
4. 2. 3. Područje nežive materije	30
4. 2. 4. Područje uporabnih predmeta	30
4. 2. 5. Područje religije/svjetonazora	31
4. 2. 6. Područje ljudskih osobina	32
4. 2. 7. Područje dijelova tijela.....	32
4. 2. 8. Područje bolesti.....	33

4. 2. 9. Područje mitskih/religioznih/povijesnih bića.....	34
4. 2. 10. Područje zanimanja/zvanja.....	34
4. 3. Pridjevi	36
4. 4. Glagoli	37
5. Psovke u hrvatskome jezikoslovlju	38
5. 1. Govorni čin psovke	38
5. 2. Oblikovanje psovke	40
5. 3. Intenzifikatori psovke	42
5. 4. Reagiranje na psovku	43
5. 5. Neprihvaćenost psovke u društvu	44
6. Analiza korpusa prikupljenih psovki	45
6. 1. Tablični prikaz prikupljenih psovki	47
6. 2. Grafikon: <i>Zastupljenost psovki prema ključnim riječima</i>	62
7. ZAKLJUČAK.....	63
8. LITERATURA	65
9. SAŽETAK	68
10. SUMMARY	69

1. UVOD

Iako slovi kao izrazito nekulturna i neprihvaćena u društvu, psovka se duboko ukorijenila u svakodnevnoj komunikaciji. Pojedinaac, prilikom učenja stranoga jezika, u većini slučajeva najprije nauči psovke, posebice podučava li ga izvorni govornik. Najčešće su teme psovki dijelovi ljudskoga tijela, kao i njegove funkcije, religija te članovi obitelji. U razgovornome se jeziku psovkom izražava ljutnja, bijes, iznenađenje, ali i osjećaj zadovoljstva i sreće.

U ovome će se diplomskome radu prikazati upotreba psovke u hrvatskome jeziku, objasniti njezino podrijetlo i povijest. Budući da je govorni čin psovke posljedica agresivnoga stanja pojedinca, u teorijskome će se dijelu rada pobliže opisati agresija u verbalnoj komunikaciji. Osim navedenoga, nastojat ćemo objasniti zašto psovka uključuje tabu riječi, kao i na što se istaknute riječi danas odnose.

Nadalje, definirat ćemo vulgarizme, istaknuti najčešće primjere te ih razlučiti od govornoga čina psovke. Osim toga, navest ćemo podjelu psovke prema funkciji, obliku, značenju i svrsi korištenja. Prikazat ćemo mogućnosti oblikovanja, odnosno tvorbe psovke, ali i reagiranja sugovornika na upućenu uvredu.

S namjerom otkrivanja vrsta riječi koje se najčešće pojavljuju u govornome činu psovke, izdvojit ćemo temeljne jezične kriterije prema kojima svrstavamo riječi u kategorije. Posebnu ćemo pozornost posvetiti kategorijama koje se učestalo koriste u oblikovanju psovke, a to su: tijelo i seksualnost, Bog i sveci te genitalije.

Objasnit ćemo koja je uloga intenzifikatora, odnosno pojačivača psovke i osvrnuti se na tradiciju psovanja hrvatskoga naroda. Na samome kraju teorijskoga dijela izdvojit ćemo razloge zbog kojih je psovka i u današnje vrijeme neprihvaćena u društvu.

U drugome, praktičnome dijelu rada, analizirat ćemo korpus prikupljenih psovki na području grada Krapine i okolice. Prikupljene ćemo psovke razvrstati prema kategorijama, a zatim i pobliže objasniti njihovu zastupljenost prema ključnim riječima. Kako bismo dobili bolji uvid u korpus, zabilježene ćemo psovke uvrstiti u grafikone prema kategorijama na koje se odnose.

2. Psovka kao kulturni, društveni i jezični fenomen

2. 1. Definicija psovke i etimologija riječi

Psovka označava uvredljivu riječ, sintagmu ili rečenicu koja nije prihvaćena u društvu koje se drži bontona, stoga se smatra nepristojnom i neprikladnom.¹ Temeljni je motiv govornoga čina psovke nanijeti drugome moralnu štetu, odnosno umanjiti njegove ljudske kvalitete, što je moguće ostvariti isključivo ako se psovka odnosi na slušatelja koji sudjeluje u komunikacijskome procesu.

Kada je riječ o samoj etimologiji riječi *psovka*, nužno je krenuti od praslavenskoga glagola *pъsovati*, a čije je temeljno značenje povezano s riječju *pas* (od indoeuropskoga *pis*, *šaren*).² Dakle, prvotno je značenje glagola *psovati* bilo govoriti komu kao psu, odnosno obraćati mu se na nedostojan način. S vremenom se značenje toga glagola specijaliziralo te proširilo na sve izraze grđenja i uvrede. Također, u slavenskoj se mitološkoj i jezičnoj tradiciji lajanje psa poistovjećivalo sa psovkom jer pas laje na nebo, odnosno na Boga.³

Osim toga, imenica *pas* prva je zauzela mjesto subjekta u psovci, a razlog tome je što se u slavenskim jezicima istaknuti naziv najčešće koristio kao pogrda. Sama narav spolnoga života psa, čije su glavne odlike izrazita erotičnost i dugo trajanje, navela je Slavene da ponašanje pasa povežu s predodžbom o nastranoj seksualnosti.⁴ Budući da se upravo pas često pojavljuje kao subjekt govornoga čina psovke, semantički je ovisan o glagolu *jebati*, s kojim se i poistovjećuje. Dakle, semantičko središte pojedine psovke tako ne prelazi na psa, već ostaje u području glagola *jebati*, izražavajući samu srž psovke.

Govoreći o suvremenomu hrvatskom jeziku, glagol *psovati* nastao je od iterativa *psiti*, a njegovo je osnovno značenje izgovarati psovke, grditi koga. Na slično značenje riječi *psovka* nailazimo i u drugim slavenskim jezicima: u slovačkome jeziku postoji

¹ Opačić, Nives: *Psovka u celofanu* u: *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata* (urednica Kryzan-Stanojević, Barbara), Srednja Europa, Zagreb, 2013., str. 85.

² Opačić, Nives: *Psovka u celofanu* u: *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata* (urednica Kryzan-Stanojević, Barbara), Srednja Europa, Zagreb, 2013., str. 86.

³ Opačić, Nives: *Psovka u celofanu* u: *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata* (urednica Kryzan-Stanojević, Barbara), Srednja Europa, Zagreb, 2013., str. 86.

⁴ Užarević, Josip: *Fenomenologija psovke*, članak u časopisu *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo*, Zagreb, 1999., god. 55., br. 5-6, str. 197.

glagol *psovati*, u značenju *grditi ili huliti koga*; u češkome jeziku glagol *psouti*, odnosno *grditi*, *ružiti* ili pak *kvariti koga*. U poljskome jeziku ustaljeni je glagol *psuć*, dok je u staropoljskome jeziku zastupljen glagol *psować*. Istaknuti glagoli imaju isto značenje, a ono glasi *kvariti koga*.⁵

Dakle, psovati znači upućivati nekome pogrdne i uvredljive riječi, grditi ga, čak i kleti. Upućivanjem psovke drugoj osobi govornik nastoji povrijediti sugovornika, a istovremeno i sebe lišiti agresivnoga stanja u kojemu se, u trenutku izgovaranja psovke, najčešće nalazi.

Psovku, kao vrstu govornoga čina, svrstavamo u skupinu ekspresiva, a u koju još ubrajamo i čestitke, isprike, zahvaljivanje te izražavanje dobrodošlice. Govorni čin psovke izražava nečije stanje ili raspoloženje, a uglavnom se javlja kao znak suprotstavljanja određenim konvencijama ili pak kao poštapalica. S obzirom na to da je učestalo koriste pripadnici kako mlađe, tako i starije generacije, psovka počinje predstavljati njihov stil ponašanja te osnovni iskaz u komunikaciji općenito.

Budući da psovka kao jezični konstrukt ima širok raspon značenja, najčešće odražava duševno stanje govornika, poruku, izazov ili pak različite frustracije s kojima se osoba u određenome trenutku bori. Mogli bismo reći kako psovka predstavlja uvredu kojom se čovjeku svjesno i namjerno oduzima njegovo dostojanstvo. Usprkos tome, navedenim se govornim činom ne predstavlja nikakav sud o drugoj osobi jer sugovornik ne mora biti onakav kakvim ga govornik nastoji prikazati.

Sa psovka se susrećemo vrlo često, ako ne i u svakodnevnoj komunikaciji. Prilikom kakve neočekivane situacije ili kakvoga događaja, ljudi posežu za prvom psovkom koja im „padne na pamet“. Zapravo, mogli bismo reći kako različita stilska izražajna sredstva, poput metafore, usporedbe, ali i pjesničke ekspresije, nigdje ne dolaze toliko do izražaja kao pri upotrebi psovke.

⁵ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 89.

2. 2. Povijest psovke

Počeci govornoga čina psovke vezani su uz mitološke, folklorne i povijesne slojeve pojedinoga jezika. Poviješću psovke bavio se Ignacije Gavran, franjevac i autor studije o bludnoj psovci. Njegov je rad veoma zanimljiv jer nam daje uvid u povijest južnoslavenske psovke, sve od srednjega vijeka pa do današnjih dana. Zastupa mišljenje kako psovka izvorno potječe od kletve: „Kletva je ona prirodna karika, koja je dovela do savremenog standardnog oblika psovanja.“⁶

Također, Gavran navodi kako su u najranijoj povijesti postojale bludne kletve, a kao primjere ističe silovanje nečije djevojke, sestre ili kćeri. Kako je vrijeme odmicalo, tako je u 18. stoljeću, na području Slavonije, širenje psovke jednim dijelom bilo povezano s odlaženjem Turaka i oslobađanjem od kažnjavanja.⁷ Tijekom 19. i 20. stoljeća čin psovanja doživio je veliki uzlet, ponajprije zbog patrijarhalnih odnosa, kao i raspadanja kućnih zadruga.

S druge strane, Mihail Bahtin ističe kako je povijest psovke, baš kao i povijest igre, vezana uz izrođivanje pojedinca.⁸ Naime, on zastupa stajalište da je psovka tijekom vremena izgubila pozitivno načelo koje je imala tijekom povijesti te je danas korištena isključivo u podrugljive i agresivne svrhe.

Ruski jezikoslovac, Uspenski, početke psovke tražio je u mitologiji i različitim ritualima. Prvotnom funkcijom psovke smatrao je proklinjanje ili pak zaklinjanje neke osobe. Također, on je autor koncepcije u kojoj navodi četiri mogućnosti psovanja nečije majke. Prva od tih mogućnosti ima sakralno značenje, a objasnio ga je na sljedeći način: Bog, odnosno nebo oplođuje majku, tj. Zemlju. Sljedeća mogućnost podrazumijeva svetogrđe, a ogleda se u oskvrnjivanju zemlje od strane psa. U središtu je treće mogućnosti psovanje majke koje se počinje smatrati uvredom, ponajprije zbog izraza *kujin sin*. Posljednja mogućnost slovi kao najuvredljiviji način govornoga čina

⁶ Gavran, Ignacije: *Bludna psovka: povijesno-psihološka studija*, Udruženje katoličkih svećenika Dobri pastir, Sarajevo, 1962.

⁷ Gavran, Ignacije: *Bludna psovka: povijesno-psihološka studija*, Udruženje katoličkih svećenika Dobri pastir, Sarajevo, 1962.

⁸ Užarević, Josip: *Fenomenologija psovke*, članak u časopisu *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo*, Zagreb, 1999., god. 55., br. 5-6, str. 189.

psovanja majke jer govornik postaje subjekt radnje, dok sugovornikova majka postaje objekt.⁹ Najčešća psovka koja se koristi u ovome kontekstu glasi *kurvin sin*.

Pojava psovki u hrvatskome jeziku zabilježena je još u 16. stoljeću, i to u djelima naših znamenitih pisaca Marina Držića i Nikole Nalješkovića. Naime, u njihovim su komedijama i maskeratama upotrijebljene prve psovke bludnoga karaktera: *Dera t' pas mater!* u značenju *Jeba t' pas mater!*¹⁰

Krajem 19. stoljeća zabilježena je sve češća upotreba psovki, stoga Gavran navodi četiri veće hrvatske regije te daje primjere najviše korištenih psovki. Prva od istaknutih regija jest Prigorje – područje u kojemu imaju pravo psovati isključivo oženjeni muškarci. Također, važno je napomenuti kako su jasno određene riječi koje se mogu spominjati u psovkama: *majka/mater, otac, Bog, Marija, Krist, pop, nebo, angel, svetac*.¹¹ Sljedeće je Međimurje, regija u kojoj najviše psuju žene, a glavni su im povod svađe zbog raspada tadašnjih zadruga i imovina. U takvim svađama žene koriste različite i teške psovke, a nerijetko završavaju i fizičkim obračunavanjem. Učestale psovke koje su žene tada upućivale jedna drugoj glase: *kobilo, flundro, kurvo, ne dal ti Bog zdravlja ni sreće, da Bog da nikad raja ne vidila* i slično. U Dalmaciji je zabilježen mali broj psovki, uglavnom su tamošnji stanovnici psovali male, beznačajne psovke. Velike i jače psovke zabilježene su isključivo u snažnome agresivnome stanju, a riječi kojima se tvore takve psovke jesu: *Bog, Gospa, raj, nebo, crkva, vira, papa, zakon, krst*.¹² Posljednja regija obuhvaća područje Istre i Kvarnera, a gdje je zabilježen iznimno mali broj korištenih psovki. Relativna blizina Italije posljedica je tvorbe psovke i korištenja pogrdnih talijanskih izraza, poput: *oštija, brekulja*.¹³ S vremenom je psovka postajala sastavnicom svakodnevnoga života ljudi, stoga su se i pojave, koje postaju predmetom psovke, uključivale u ljudsku svakodnevnicu te su postale manje mističnima i strašnima.

⁹ Užarević, Josip: *Fenomenologija psovke*, članak u časopisu *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo*, Zagreb, 1999., god. 55., br. 5-6, str. 194.

¹⁰ Gavran, Ignacije: *Bludna psovka: povijesno-psihološka studija*, Udruženje katoličkih svećenika *Dobri pastir*, Sarajevo, 1962.

¹¹ Gavran, Ignacije: *Bludna psovka: povijesno-psihološka studija*, Udruženje katoličkih svećenika *Dobri pastir*, Sarajevo, 1962.

¹² Gavran, Ignacije: *Bludna psovka: povijesno-psihološka studija*, Udruženje katoličkih svećenika *Dobri pastir*, Sarajevo, 1962.

¹³ Gavran, Ignacije: *Bludna psovka: povijesno-psihološka studija*, Udruženje katoličkih svećenika *Dobri pastir*, Sarajevo, 1962.

Kada govorimo o upotrebi psovke u današnjemu vremenu, psuju i žene i muškarci različite životne dobi i različitoga statusa. Ipak, najviše je zastupljeno psovanje članova obitelji, redovito počevši od *majke/matere/mati* pa sve do *oca, brata, sestre, onoga tko te takvoga napravio* i slično. Također, učestala je tvorba psovki nazivima životinja: *pas, kuja, zmija, magare, krme, govedo, konj, tovar, svinja, guja*. Vrlo je često zabilježeno i psovanje *Boga, Isusa, Krista, Majke Božje, Bogorodice, Djevice, Gospe, Crkve, Isusove krvi*, kao i brojnih svetaca iz kršćanskoga svijeta.

Dakle, hrvatsko govorno područje obiluje vrlo kreativnim, a istovremeno i brojnijim psovka u odnosu na druge jezike. Važno je spomenuti i učestalo vrijeđanje te psovanje pripadnika drugih nacionalnosti, posebice zbog Domovinskoga rata. Tako se riječ *četnik* učestalo koristi kao uvreda za pripadnika srpskoga naroda. Osim navedenoga, u hrvatskome se jeziku etnonim *Srbin* koristi i među sportskim navijačima, ne bi li se na taj način uvrijedilo i one koji ne pripadaju etničkoj skupini Srba. Kao posljedica takve upotrebe istaknutoga etnonima, i sami Srbi počinju taj naziv smatrati izrazom kojim se nastoji nekoga uvrijediti, odnosno omalovažiti.¹⁴

¹⁴ Ilić Plauc, Jelena: *(Ne)cenzurirana psovka u publicističkom diskursu*, u: *Društvene i humanističke studije*, časopis Filozofskoga fakulteta u Tuzli (2020.), br. 4., str. 79. – 96., preuzeto s <http://oaji.net/articles/2020/8977-1607785292.pdf> (10.5.2021.), str. 82.

2. 3. Agresija u verbalnoj komunikaciji

Tijekom procesa formuliranja i izgovaranja psovke govornik se nalazi u agresivnome stanju. Osnovne su karakteristike takvoga stanja izrazita ljutnja, srdžba, čak i bijes. Učestala je pojava agresije u međuljudskim odnosima, i to u nekoliko oblika: borba, osvajanje, preuzimanje vlasti, ugnjetavanje, uništenje te želja za okrutnošću ili zadavanjem boli.¹⁵

Općenito agresija označava neprijateljsko ponašanje koje se manifestira u govornome ili praktičnome činu. Kada je riječ o govornome činu agresije, prvenstveno se misli na izgovaranje psovke. Za tvorbu psovke govorniku može poslužiti bilo koja riječ pejorativnoga značenja, stoga se muškoj osobi možemo zahvaliti i sljedećim riječima: *Hvala ti od srca, gade jedan!*

Timothy Jay, sveučilišni profesor psihologije, navodi dva osnovna tipa iskazivanja verbalne agresije: neprijateljska i instrumentalna agresija.¹⁶ Kada je riječ o neprijateljskoj verbalnoj agresiji, temeljna je namjera govornika povrijediti sugovornika koji ga je na bilo koji način povrijedio ili mu nanio moralnu štetu. S druge strane, instrumentalna verbalna agresija teži stjecanju nagrade kroz agresivan način komunikacije između govornika i sugovornika.

Postoji nekoliko vrsta uvredljivih riječi ili izraza kojima se izražava verbalna agresija: pejorativi koji se odnose na tjelesne nedostatke i bolesti; pogrdna upotreba imena svetaca ili religioznih riječi; seksualni prosti izrazi; izrazi rasističkoga zlostavljanja te izrazi seksualnoga zlostavljanja ili zlostavljanja koje se referira na seksualnost.¹⁷

Dakle, agresijom u jeziku iskazuje se verbalni napad na sugovornika, i to na nekoliko načina: uvredama, psovka, porugama, podcjenjivanjem. Karakteristike su jezične agresije negativne emocije, težnja za dominacijom, ali i nametanje svoje volje drugima. Osim toga, verbalno agresivnim osobama svojstvena je i vrlo izražena gestikulacija, naginjanje svojega tijela prema sugovorniku, pojačavanje tona glasa, kao

¹⁵ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 48.

¹⁶ Jay, Timothy: *Why we curse: A Neuro-Psycho-Social Theory Of Speech*, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia/Amsterdam, 1999., str. 87.

¹⁷ Ljung, Magnus: *Swearing: A Cross-cultural Linguistic Study*, Palgrave MacMillan, 2012., str. 34.

i ulaženje u intimni prostor druge osobe.¹⁸ Agresivnu komunikaciju karakterizira i učestalo korištenje imperativa, kao i prijetecih izraza. Posljedica je takvoga ponašanja prekid komunikacije te trajno narušavanje međuljudskih odnosa.

Tijekom komunikacije s drugima, osoba s agresivnim stilom komunikacije zahtjeva i naređuje, optužuje drugu osobu, ne priznaje vlastite pogreške, kritizira, ne sluša i redovito prekida sugovornika. Osobe koje su sklone takvome stilu komunikacije smatraju kako jedino agresivnim ponašanjem mogu zadovoljiti svoje želje i ciljeve. Drugim riječima, agresivni se ljudi bore za sebe tako što ugrožavaju druge. Vjeruju da su oni uvijek u pravu, a vlastitu vrijednost podižu ponižavanjem drugih osoba. Međutim, postoje i situacije u kojima osoba može reagirati na agresivan način jer se osjeća bespomoćno ili pak osjeća da je napadnuta od strane druge osobe.

U konačnici možemo reći da agresivni ljudi ne znaju kako se nositi s ljutnjom te imaju osjećaj kao da se negativne situacije događaju samo njima. Budući da ne mogu kontrolirati zbivanja oko sebe, svaki ih loši događaj iznova frustrira, a kao posljedica toga javlja se agresivnost u načinu komunikacije s drugim ljudima. Načelno gledajući, verbalna agresija pokazuje emocionalni nedostatak osoba koje moraju spoznati kako razgovor s drugima ne uključuje samo zadovoljenje vlastitih želja i interesa, već je potrebno uvažiti i interese druge strane.

¹⁸ Lučić, Radovan: članak *Kako to tamo psuju? Vulgarizmi u hrvatskom i nizozemskom: jedan slučaj lažnih neprijatelja* u: *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja* (urednice Udier, Sandra Lucija; Cergol Kovačević, Kristina), Srednja Europa, Zagreb, 2015., preuzeto s <https://www.uva.nl/binaries/content/assets/faculteiten/faculteit-der-geesteswetenschappen/lucic/kako-to-tamo-psuju.pdf> (19.5.2021.)

2. 4. Psovka i tabu riječi

Ljung, u svojoj studiji o psovci, ističe kako sam govorni čin psovke uključuje tabu riječi. Podrijetlo riječi *tabu* veže se uz polinezijsko područje i tonganski jezik, a njezino je osnovno značenje zabrana koja se postavlja nad nečim.¹⁹ Naime, stanovnici Polinezije stvorili su vlastiti sustav normi i ograničenja kako bi zaštitili ono što im je sveto. Pod tom su zabranom smatrali stvari u hramovima, vode svetih rijeka, određene biljke i životinje. U to je vrijeme bilo gotovo nemoguće razgovarati o nečemu ili dodirnuti ono što je slovalo kao tabu.

U hrvatski je jezik riječ tabu preuzeta iz engleskoga jezika (*taboo*). Značenje navedene riječi jest zabrana, odnosno svojevrsna norma koju nameće istaknuta zabrana. Te su se zabrane prvenstveno odnosile na područje religije, seksualnosti, bolesti i smrti. Sudeći po narodnome vjerovanju, narušavanje istaknute zabrane za sobom je uvijek povlačilo tešku bolest, katkad čak i smrt. Osim toga, u određenim je kulturama kršenje te zabrane bilo sankcionirano protjerivanjem iz zajednice ili pak smrću.

Gledajući tabu riječi sa semantičkoga stajališta, važno je istaknuti različite uzroke nastanka semantičkih promjena. Naime, Ullmann preuzima Meilletovu shemu, a prema kojoj su ključne tri vrste uzroka semantičkih promjena: povijesni, jezični te društveni uzroci. Osim navedenih uzroka, Ullmann dodaje i četvrtu skupinu, odnosno psihološke razloge te objašnjava kako se temelj semantičkih promjena često nalazi u govornikovome mentalnome stanju ili pak u njegovom psihološkom karakteru.²⁰ U tome slučaju govorimo o emotivnim faktorima i tabu riječima. Pritom je važno spomenuti kako su emotivni čimbenici ili faktori izrazito povezani s osjećajima. Psihološki uzroci semantičkih promjena mogu biti i tabu riječi ili riječi koje se ne smiju izgovarati zbog srama ili straha koji izazivaju. Postojanje tabua smatra se općom pojavom u svim kulturama, a njihov je utjecaj jedan od razloga semantičkih promjena u jezicima.

¹⁹ Ljung, Magnus: *Swearing: A Cross-cultural Linguistic Study*, Palgrave MacMillan, 2012., str. 23.

²⁰ Ullmann, Stephen: *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning*, Rowman & Littlefield, Oxford, 1972., str. 198.

Ullmann dijeli tabu riječi na više različitih vrsta, a pritom ističe kako su te riječi lingvistima veoma važne jer se njihovom upotrebom uklanjaju pojedine riječi i zamjenjuju se blažim oblicima, odnosno eufemizmima. Ullmann navodi nekoliko vrsta tabu riječi: tabu iz straha, tabu iz obzira te tabu iz stida/srama.²¹ Tako pojam *menstruacija* možemo ublažiti koristeći naziv *teta iz Amerike*, a umjesto surovog naziva *rak* možemo koristiti termin *opaka bolest*. Pojam *slijepac* često se ublažava riječju *slabovidni*, dok se umjesto naziva *smetlar* koristi termin *ekološki operater*. Također, kao posljedica ublažavanja riječi često se javlja izmjena značenja u zamjenskim riječima.

U današnje vrijeme riječ tabu, u prenesenom značenju, označava nešto što se ne smije dirati ili nešto o čemu se ne smije tek tako, olako govoriti. Najčešće se tabu riječima smatraju seksualne izlučine, više sile, fekalije, bolest, smrt, mokraćna, krv, znoj.²² Osim toga, u brojnim kulturama i opasne životinje predstavljaju plodno tlo za kreiranje tabua.

Tabu riječima smatraju se i određene riječi, sintagme ili rečenice, čija je upotreba u nekoj jezičnoj zajednici zabranjena. Takve riječi prisutne su u svakome jeziku, najčešće u vidu psovki ili uvreda. U mnogim jezicima tabu je povezan s vjerskim uvjerenjima pripadnika jezične zajednice, a upravo je to glavni razlog zabrane izgovaranja imena nedavno umrlih osoba ili imenica iz kojih su ta imena izvedena.

Sve ono što kod ljudi izaziva strah, sram ili gađenje općenito smatra se tabu riječima. Iako se smatraju rezultatom društva ili zajednice, tabu riječi i teme mogu se mijenjati u korak s vremenom.

²¹ Ullmann, Stephen: *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning*, Rowman & Littlefield, Oxford, 1972., str. 198.

²² <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=60129> (preuzeto 2.5.2021.)

2. 5. Vulgarizam i psovka

Vulgarizam predstavlja nepristojnu ili prostačku riječ kojom se označuje određeni predmet ili proces iz sfere društvenih tabua.²³ Najčešće je riječ o pojmovima vezanima uz čovjekovu spolnost, a kojima govornik iskazuje vulgaran odnos naspram određenih elemenata izvanjezične stvarnosti.

Važno je spomenuti kako je vulgarizme gotovo uvijek moguće zamijeniti pristojnijom, odnosno standardnojezičnom riječju. Primjerice, vulgarizam kojim se naziva muški spolni organ, odnosno *kurac* možemo zamijeniti blažim i pristojnijim oblicima, poput *penis*, *muško spolovilo*; vulgarizam kojim se naziva ženski spolni organ *pička* ili *pizda* možemo pak ublažiti riječju *vagina* ili *rodnica*, dok učestali vulgarni glagol *jebati* možemo zamijeniti riječju *spolno općiti*.

Kognitivni psiholog, Timothy Jay, ističe kako su vulgarne riječi kontekstualno uvjetovane. Također, smatra da niti jedna riječ nije inherentno dobra ili loša, već se njezina „zločestost“ može dovesti u vezu s uvjetima primjerenosti/prikladnosti te uvredljivosti. Uz to, Jay dodatno pojašnjava da je primjerenost korištenja pojedine riječi predodređena načinom na koji govornik i sugovornik upotrebljavaju riječi u specifičnome psihološkome kontekstu.²⁴ Primjerice, upotreba vulgarnoga glagola *jebati* može biti primjerena u spavaćoj sobi, ali ne i u kulturnim ustanovama.

U današnje su vrijeme vulgarizmi postali dio svakodnevnoga razgovornog jezika, a ujedno ih možemo smatrati i nekom vrstom poštapalica. Korištenjem vulgarizama u kakvome razgovoru, on izlazi iz okvira standardnoga jezika, a najčešća je funkcija vulgarizama izražavanje emocija ili pak pripadnosti određenoj skupini.²⁵

Upotreba vulgarizama ne smatra se psovanjem, iako je velik broj psovki oblikovan raznovrsnim vulgarnim riječima i izrazima. Vulgarizmi, kao i psovke, pripadaju sferi emocionalnoga i ekspresivnoga govora te su u društvu izrazito negativno markirani. Osim razgovornoga stila, učestala je njihova pojava i u književno-

²³ Badurina, Lada; Pranjković, Ivo: *O kletvi i psovcu*, Zbornik radova *Njegoševi dani 7* (urednica Đurišć-Bečanović, Tatjana), 2019., str. 225.

²⁴ Jay, Timothy: *Why we curse: A Neuro-Psycho-Social Theory Of Speech*, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia/Amsterdam, 1999., str. 57.

²⁵ Badurina, Lada; Pranjković, Ivo: *O kletvi i psovcu*, Zbornik radova *Njegoševi dani 7* (urednica Đurišć-Bečanović, Tatjana), 2019., str. 226.

umjetničkim tekstovima, najčešće u svrhu stilizacije, ali i govorne karakterizacije likova.²⁶

²⁶ Badurina, Lada; Pranjković, Ivo: *O kletvi i psovci*, Zbornik radova *Njegoševi dani 7* (urednica Đurišć-Bečanović, Tatjana), 2019., str. 226.

2. 6. Fenomen psovke

Budući da je psovka jedna od osnovnih mogućnosti jezika, njezinu jezgru čini opsceno-vulgarna, odnosno nepristojno-prostačka riječ, a temeljna joj je funkcija vrijeđanje, napad ili pak izražavanje verbalne agresije.²⁷ U osnovi je psovke narušavanje normi i konvencija, kako društvenih, tako i jezičnih. Kao govorni čin, psovka je dio razgovornoga funkcionalnoga stila.

Gledamo li cjelokupnost leksika određenoga jezika, bilo koja riječ može imati funkciju psovke. Česta je upotreba sinonima ili pak ekvivalenata nepristojnih riječi kojima se označava naziv ženskoga spolnoga organa, npr. *ona*, *rupa* umjesto *pizda*, *pička*. Isto vrijedi i za naziv muškoga spolnoga organa, kada se mogu upotrijebiti riječi, poput: *on*, *banana*, *zmija* umjesto *kurac*. Upotreba ekvivalenata nepristojnih i vulgarnih riječi ogleda se i u imenovanju spolnoga čina. Naime, umjesto vulgarnoga naziva *jebati*, učestalo je korištenje riječi, kao što su: *povaliti*, *napumpati*, *probušiti*, *nasaditi*.²⁸

Smatra se kako psovka narušava normu pojedinoga jezika, ponajprije svojim oblikom riječi, sadržajem, načinom izgovaranja te kontekstom. I u današnje vrijeme psovke uglavnom slove kao tabu riječi, odnosno još je uvijek prisutno mišljenje kako su one nedopustive u razgovoru s drugima jer potiču agresiju i uvrede.

Sličnoga je mišljenja i Uspenski, ruski jezikoslovac, koji navodi kako se zabrana izgovaranja govornoga čina psovke u prvome redu odnosi na imenovanje odgovarajućih predmeta ili radnja, a ne na plan sadržaja.²⁹

U svome se radu, pod nazivom *Psovke i beštine*, Pavličić osvrnuo na tradiciju psovanja hrvatskoga naroda. Izdvaja zanimljivu činjenicu kako postoji razlika u psovanju na istoku i zapadu Hrvatske. Tako ističe kako Srijemci i Slavonci psuju puno više nego Zagorci i Međimurci, a osim toga, koriste i jače psovke. Također,

²⁷ Užarević, Josip: *Fenomenologija psovke*, članak u časopisu *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo*, Zagreb, 1999., god. 55., br. 5-6, str. 190.

²⁸ Užarević, Josip: *Fenomenologija psovke*, članak u časopisu *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo*, Zagreb, 1999., god. 55., br. 5-6, str. 190.

²⁹ Užarević, Josip: *Fenomenologija psovke*, članak u časopisu *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo*, Zagreb, 1999., god. 55., br. 5-6, str. 194.

mišljenja je kako stanovnici ličkoga područja tvore psovke uvredljivijim riječima nego što to rade stanovnici istarskoga područja.³⁰

Govorni čin psovke možemo smatrati komunikacijskim fenomenom zbog dva razloga: s jedne strane, društvo takvome jezičnome izrazu pripisuje oznaku vulgarnoga i nepoželjnoga oblika komunikacije, a s druge strane, taj isti jezični znak pošiljateljev način komunikacije svrstava u kontekst socijalno nepoželjnoga ponašanja. Sve nas to dovodi do Bourdieove teorije konstrukcije društvenih grupa, u kojoj ističe kako se društvene grupe oblikuju prema pojedinim elementima kulture temeljenima na određenim društvenim vjerovanjima.³¹

Kušar navodi kako naš, hrvatski narod mnogo psuje i kune, kako iz navike, tako i zbog siromašnoga fonda riječi, zbog neodgojenosti ili pak iz puste želje za dokazivanjem.³² Ipak, najučestalije je korištenje govornoga čina psovke u napetim ili frustrirajućim situacijama u kojima pojedinac izražava vlastito nezadovoljstvo. Primjeri su takvih situacija gužva u prometu, čekanje u redu u trgovini, čekanje druge osobe koja redovito kasni i slično. U istaknutim situacijama pojedinac svoju ljutnju i agresiju izražava izgovaranjem različitih psovki.

Važno je istaknuti i takozvani fenomen samopsovke. Naime, riječ je o posebnoj vrsti psovke koju karakterizira napadanje samo jedne strane čovjeka, ponajprije njegove inteligencije, pameti ili načina razmišljanja općenito. Samopsovanjem se govornik nastoji rasteretiti, a istovremeno doživjeti i unutarne olakšanje. Dakle, samopsovka se javlja kao „ispušni ventil“ pomoću kojega se govornik oslobađa osjećaja srdžbe, bijesa, ljutnje i agresije. Najčešće je popraćena i kakvim praktičnim činom, poput razbijanja određenoga predmeta u blizini, valjanje po podu, udaranje rukama ili nogama, a nerijetko i čupanje kose.³³

Sam govorni čin psovke veoma je zastupljen u razgovornom funkcionalnom stilu, najčešće u krugu obitelji ili prijatelja, odnosno izvan formalnih komunikacijskih

³⁰ Pavličić, Pavao: *Psovke i beštine*, članak u časopisu *Vijenac*, god. 21., br. 503., preuzeto s <https://www.matica.hr/vijenac/503/psovke-i-bestime-21851/> (19.5.2021.)

³¹ Užarević, Josip: *Fenomenologija psovke*, članak u časopisu *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo*, Zagreb, 1999., god. 55., br. 5-6, str. 194.

³² Kušar, Marcel: *Narodno blago: riječi, fraze, poredbe, poslovice, priče, izrazi od mila i od pošte, pozdravi, čestitke, blagoslovi, pohvale, zahvale, molitve, psovke, kletve, zakletve, tužbalice, pitalice, zagoneške*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993., str. 120.

³³ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 83.

situacija. Dakle, očekivano je da se psovka ne upotrebljava za vrijeme kakve sudske rasprave, predavanja u školi ili na fakultetu. Međutim, obilje psovki može se čuti tijekom odmora u hodnicima ili dvorištu škole ili pak nakon završetka radnoga dana. Tada psovke izgovaraju učenici, studenti, ali i osobe zaposlene na određenim funkcijama.³⁴

Gledajući iz pragmalingvističke perspektive, potrebno je spomenuti i performativni učinak psovke. Performativima smatramo govorne činove koji ne služe opisivanju kakve radnje, već se upravo njima vrši radnja. U tome smislu, psovka *Jebo ti pas mater!* ne opisuje radnju u kojoj pas spolno opći s nečijom majkom. Austin navodi kako se psovkom ne odvija radnja iskazana u lokucijskome dijelu govornoga čina psovke zato što sama psovka nema propozicijski sadržaj.³⁵ Dakle, psovka označava govorni čin, odnosno performativ, kojim se nešto govori te se, istovremeno, odvija kakva radnja. Govornim činom psovke izražava se određeni stav, osjećaj ili trenutno raspoloženje, odnosno odvija se radnja kletve.

³⁴ Ilić Plauc, Jelena: *(Ne)cenzurirana psovka u publicističkom diskursu*, u: *Društvene i humanističke studije*, časopis Filozofskoga fakulteta u Tuzli (2020.), br. 4., str. 79. – 96., preuzeto s <http://oaji.net/articles/2020/8977-1607785292.pdf> (10.5.2021.)

³⁵ Austin, John Langshaw: *Kako djelovati riječima*, Disput, Zagreb, 2014., str. 45.

3. Klasifikacija psovke

3. 1. Temeljne podjele psovke

Ovisno o sadržaju same psovke, moguće ju je podijeliti prema funkciji, obliku, značenju ili pak svrsi. Značajna je Rossinova tročlana podjela psovke: opće psovke, naizgled bez adresata; psovke usmjerene k nekome ili nečemu te psovke koje mogu uvrijediti ili povrijediti koga.³⁶

Za sljedeću važnu podjelu psovke zaslužan je švedski antropolog Ashley Montagu. Njegovo je mišljenje kako su se prve psovke pojavile čim se pojedinac počeo služiti određenim jezikom. Osim toga, Montagu smatra da je jedan od najstarijih oblika govornoga čina psovke *cursing*, odnosno *proklinjanje*. Pritom definira proklinjanje kao čin koji je povezan s pozivanjem neke više sile, sa ciljem da se nekome ili nečemu nanese kakva šteta.³⁷

Također, riječi koje su bile povezane s višim silama, kasnije su najčešće postale tabu riječima. S obzirom na to da je korištenje tih riječi bilo strogo zabranjeno, one su postale vrlo tajanstvene, a zatim i potpuno nepoznate običnim govornicima te su dobile funkciju govornoga čina psovke. Montaguova se podjela temelji na trima elementima: izvor, oblik i cilj, odnosno funkcija same psovke.³⁸ Istaknuta je podjela iznimno važna jer među prvima na sustavan i jedinstven način proučava sam fenomen psovanja te uvodi temeljne klasifikacije u to područje. Unatoč tome što je riječ o antropološkoj studiji, Montagu je, tijekom proučavanja ovoga područja, morao detaljnije istražiti područje lingvistike, a razlog tome jest jezična utemeljenost psovke. Veći dio monografije *The anatomy of swearing* posvećen je povijesnome pregledu psovke u engleskome jeziku. Autor navodi brojne primjere u književnim djelima, počevši od najstarijih vremena pa sve do današnjih dana.

Osim toga, zastupa mišljenje kako „bilo koja riječ, koja ima emocionalni naboj, može poslužiti psovačima kao streljivo za njihove namjere“.³⁹ Te se riječi, uglavnom,

³⁶ Lučić, Radovan: članak *Kako to tamo psuju? Vulgarizmi u hrvatskom i nizozemskom: jedan slučaj lažnih neprijatelja* u: *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja* (urednice Udier, Sandra Lucija; Cergol Kovačević, Kristina), Srednja Europa, Zagreb, 2015., str. 5.

³⁷ Montagu, Ashley: *The anatomy of swearing*, Collier Macmillan Publishers, New York, 1973., str. 39.

³⁸ Montagu, Ashley: *The anatomy of swearing*, Collier Macmillan Publishers, New York, 1973., str. 41.

³⁹ Montagu, Ashley: *The anatomy of swearing*, Collier Macmillan Publishers, New York, 1973., str. 45.

odnose na spolne organe, opscene riječi i izraze, seks, ali i riječi koje imaju napadačku konotaciju.

Unatoč tome što je Montagu istaknute podjele napravio prema engleskome jeziku, možemo ih smatrati univerzalnima jer navode temeljne mogućnosti kako pristupati analizi psovke u svim jezicima. Što se tiče prvoga elementa, koji se odnosi na riječi i izraze korištene u govornome činu psovke, Montagu navodi sveukupno jedanaest kategorija mogućih izvora riječi, a to su redom:

- 1. – 5. kategorija: riječi iz područja religije, prema sljedećim vrstama:
 - božanstva
 - sveci
 - svetinja
 - svetišta
 - nadnaravno
- 6. kategorija: pretci, junaci, zaštitnici
- 7. kategorija: vladari i simboli vlasti
- 8. kategorija: prirodne sile i pojave
- 9. kategorija: vulgarizmi i opsceni izrazi
- 10. kategorija: *bloody* (*krv, krvav* – riječ *krv*, kao i izvedenice te riječi smatraju se psovka jer u svojem sadržajnom aspektu imaju tabu riječ) i svi oblici i izvedenice te riječi
- 11. kategorija: izrazi snažnoga emotivnoga naboja + metafore.⁴⁰

Kada je riječ o samome obliku psovke, Montagu ističe klasifikaciju od sveukupno sedam mogućih vrsta psovke:

- psovka
- kletva
- skrnavljenje

⁴⁰ Montagu, Ashley: *The anatomy of swearing*, Collier Macmillan Publishers, New York, 1973., str. 51.

- svetogrđe
- opscenost
- vulgarnost
- ublažavanje.⁴¹

Posljednja je podjela psovke prema cilju, a Montagu ističe ukupno jedanaest mogućnosti govornikova načina psovanja:

- vrijeđanje
- prijetnja
- zaklinjanje
- uzvici
- proklinjanje
- poštapalice
- zazivanje
- intenzifikatori
- prekoravanje.⁴²

Kada je riječ o upotrebi psovki u svakodnevnoj komunikaciji, važno je istaknuti i široki raspon podkategorija toga govornoga čina. Montagu je prvi naveo klasifikaciju psovačkih oblika, od kojih ističe sljedeće: uvredljivo psovanje usmjereno na vrijeđanje sugovornika, proklinjanje koje je najbliže klevetanju, zaklinjuće psovanje kojom se nastoji potvrditi kakva teza, usklično psovanje, čiji je primjer psovka *Dovraga!*, dopunsko psovanje koje podrazumijeva upotrebu psovke kao poštapalice, bodreće psovanje, u čijoj je tvorbi gotovo uvijek prisutna imenica Bog te prijekorno psovanje, čija je osnovna namjera prekoriti sugovornika.⁴³

Osim navedenoga, Montagu ističe dvije vrste psovanja koje su ključne pri razumijevanju komunikacije između pojedinaca i obrazaca ponašanja pojedinaca. U

⁴¹ Montagu, Ashley: *The anatomy of swearing*, Collier Macmillan Publishers, New York, 1973., str. 32.

⁴² Montagu, Ashley: *The anatomy of swearing*, Collier Macmillan Publishers, New York, 1973., str. 45.

⁴³ Montagu, Ashley: *The anatomy of swearing*, Collier Macmillan Publishers, New York, 1973., str. 67.

tome smislu navodi dva oblika psovanja: katarzično i društveno psovanje.⁴⁴ Karakteristika je katarzičnoga psovanja oslobađanje stresa i negativnih emocija, dok društveno psovanje zapravo predstavlja mehanizam za uspostavljanje i održavanje međuljudskih veza ili odnosa.

Magnus Ljung, švedski jezikoslovac, u svome istraživanju iz 2011. godine navodi kako, unatoč brojnim definicijama o tome što su zapravo psovke, postoje određeni kriteriji koji se moraju ispuniti da bismo uopće mogli govoriti o činu psovke. Izdvaja sveukupno četiri kriterija po kojima se riječ može kategorizirati kao psovka: upotreba tabuiziranih riječi, opojmljivanje značenja putem metonimijskih i metaforičkih procesa, formulaična leksička i sintaktička ograničenja te izražavanje osjećaja i stavova govornika.⁴⁵ Ljung na taj način razlučuje funkcije i teme psovanja, pri čemu funkcije opisuju razloge uporabe psovke, dok se teme odnose na opis tabuiziranih semantičko-ontoloških područja. Osim toga, istaknuo je i teme koje se najčešće spominju u psovka: seksualni organi i seksualne aktivnosti, religija, tjelesne izlučevine, kao i teme koje se tiču obitelji, ponajprije oca i majke. Manje istaknute teme odnose se na životinje, pretke, smrt, bolest te prostituciju. Važno je napomenuti kako zastupljenost pojedinih tema uvelike ovisi o društvenome sustavu vrijednosti, ali i prihvaćenome kulturnome modelu.

Govoreći o psovanju, Ljung zapravo ističe kako čin psovanja obuhvaća korištenje izjava koje u sebi sadrže određenu tabu riječ. Pritom je potrebno reći da je istaknuta tabu riječ, po njegovu mišljenju, primjerenija u općoj kategorizaciji psovanja, a razlog tome jest povreda bilo kojega kulturnoga tabua, bez obzira na njegovu potencijalnu vulgarnost. U skladu s time, Ljung psovanjem smatra i bogohuljenje, odnosno blasfemiju te navodi sljedeće primjere: *Goddamn! (K vragu!)* te *Holy Jesus! (Svetog mi Isusa!)*.⁴⁶ Istaknuti se izrazi mogu smatrati psovanjem zbog toga što u svome sadržajnome aspektu sadrže tabu riječ. Međutim, nađe li se sadržajna komponenta istaknutih izraza u svome izvornome kontekstu, oni tada gube svoju psovačku funkciju.

⁴⁴ Ilić Plauc, Jelena: *(Ne)cenzurirana psovka u publicističkom diskursu*, u: *Društvene i humanističke studije*, časopis Filozofskoga fakulteta u Tuzli (2020.), br. 4., str. 83., preuzeto s

⁴⁵ Ljung, Magnus: *Swearing: A Cross-cultural Linguistic Study*, Palgrave MacMillan, 2012., str. 56.

⁴⁶ Ljung, Magnus: *Swearing: A Cross-cultural Linguistic Study*, Palgrave MacMillan, 2012., str. 61.

S druge strane, vulgarne riječi, odnosno De Saussure ih naziva *jezičnim znakovima*, čiji je označitelj vulgaran, same po sebi ne mogu označavati psovke. Ljung navodi nekoliko primjera takvih riječi: *shit (sranje)*, *fucking (jebanje/jebeno)*. Istaknute riječi naziva *non-religious taboo*, odnosno *ne-religijskim tabuom*, a razvrstava ih prema načelu pripadnosti nizu leksičkih polja.⁴⁷ Težište psovki mijenja se tijekom vremena, ali i generacijskom smjenom određene kulture, kao i promjenom slabljenja stupnja tabuiziranosti pojedinoga područja ljudskoga života.

Značajna je i Ristićina podjela psovke koja se temelji na strukturnim oblicima psovačkih izraza, a prema kojima razlikuje sljedeće vrste:

- psovke tvorene od glagola jebati: *Jebem ti mamu!*
- psovke s redukcijom glagola: *Isusa mu njegovog!*
- psovke sa zamjenom glagola: *Sunce ti poljubim!*
- psovke s drugim opscenim riječima: *Pička mu materina!*
- zamjene opscene riječi: *Poserem ti se ja na takvu poruku!*
- invektivi:
 - uvrede: *Koje je on smeće!*
 - omalovažavanje: *Bila si ti u mojoj kurčini, ne u Španjolskoj!*
 - tjeranje; poricanje: *Goni se van iz moje kuće!*
- samopsovanje, odnosno prekoravanje samoga sebe: *Pička mi materina!*
- monološke psovke – naglašena uvrijeđenost, ljutnja ili bijes: *Jasno mi je, u pizdu materinu, da je šupak!*
- samo spominjanje psovanja: *Psovao joj je pokojnu majku!*
- distanciranje/udaljavanje od psovke⁴⁸: *Da mi oprostiš na izrazu...*

⁴⁷ Ljung, Magnus: *Swearing: A Cross-cultural Linguistic Study*, Palgrave MacMillan, 2012., str. 63.

⁴⁸ Ristić, Stana: *Diskurs psovki u srpskom jeziku*, u: *Diskurs i diskursi* (urednica Vasić, Vera), KriMel, Novi Sad, 2010., str. 198.

Također, potrebno je spomenuti i Ristićin pristup strukturi govornoga čina psovke jer ona razlučuje komunikacijsku strukturu psovke i sintaktičku strukturu psovke. Što se tiče komunikacijske strukture, izdvaja tri važne sastavnice: govornika, sugovornika te objekt psovanja.⁴⁹ Dakle, na prvome je mjestu govornik, odnosno subjekt same psovke, a najčešće je ostvaren u prvome licu jednine prezenta ili futura prvog. Slijedi sugovornik, odnosno subjekt kome je govorni čin psovke upućen, a obično je ostvaren u obliku dativa osobne zamjenice. Na posljednjem je mjestu objekt psovanja, obično ostvaren u obliku akuzativa imenice.

Osim toga, Ristić izdvaja i tri temeljna tipa sintaktičke strukture psovke:

1) 1. lice prezenta/futura + dativ osobne zamjenice + akuzativ imenice:

primjer: *Jebem ti sunce!*

2) 2. lice imperativa + akuzativ imenice/povratne zamjenice:

primjer: *Jebi se!*

3) optativ + dativ osobne zamjenice + nominativ imenice⁵⁰:

primjer: *Jeb'o te vrag!*

⁴⁹ Ristić, Stana: *Diskurs psovki u srpskom jeziku*, u: *Diskurs i diskursi* (urednica Vasić, Vera), KriMel, Novi Sad, 2010., str. 198.

⁵⁰ Ristić, Stana: *Diskurs psovki u srpskom jeziku*, u: *Diskurs i diskursi* (urednica Vasić, Vera), KriMel, Novi Sad, 2010., str. 198.

3. 2. Psovke koje se odnose na tijelo i seksualnost

Među najučestalijim riječima kojima se tvore psovke pojavljuju se tri riječi koje upućuju na seksualnost. Dvije od njih jesu vulgarni nazivi za ženski i muški spolni organ (*pizda*, *kurac*), a često se pojavljuju i raznovrsne varijante njihovih naziva. Trećom najčešćom riječju smatra se glagol *jebati*, ujedno i najviše puta korišteni glagol pri tvorbi govornoga čina psovke. Važno je spomenuti kako se u psovkaama pojavljuju različiti oblici i izvedenice toga glagola, poput *zajebati* i *zajebavati*.⁵¹

Danas je vrlo često korištenje psovke s namjerom umanjivanja i izrugivanja pojma seksualnosti. Osim toga, naglašeno je i preuveličavanje naziva ženskih i muških spolnih organa, kao i njihovih osnovnih funkcija.

Temeljna je, a ujedno i najčešća sintagma, *jebem ti mater* i njezine varijante (*jebem ti majku*). Uz nju se obično vežu pridjevi koji usmjeravaju psovku prema određenoj ljudskoj osobini, nacionalnoj pripadnosti ili pojačavaju funkciju same psovke.

Psovke uz glagol *jebati* mogu označavati gotovo bilo što te su toliko proširene da se koriste u svim mogućim funkcijama: kao uvreda, prijekor, izraz nevoljkosti ili, naposljetku, kao poštapalica: *Jebem mu miša!* ili *Jebem ti, pa što to radiš?*

3. 3. Psovke koje se odnose na Boga, Majku Božju i svece

Iako je gotovo svim ljudima poznata treća Božja zapovijed koja *glasi Ne izusti imena Gospodina, Boga svoga, uzalud!*, sve se češće mogu čuti psovke u kojima se spominje Bog ili koja druga značajna osoba iz kršćanskoga života. Postoje raznovrsni oblici govornoga čina psovke u kojemu središnje mjesto zauzima imenica Bog, od kojih

⁵¹ Užarević, Josip: *Fenomenologija psovke*, članak u časopisu *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo*, Zagreb, 1999., god. 55., br. 5-6, str. 193.

su najviše korištene sljedeće: *Boga ti tvoga, Boga vam vašega, bogami, bogati, bogara ti tvoga, bogara vam vašega*.⁵²

U trenutku agresije, učestale su i psovke u kojima govornik poseže za nekim svecem ili pak za onime što je od Boga sveto. Te je psovke moguće čuti u razgovornome stilu, a glase: *sveca mu Božjega, tako ti svih svetaca Božjih, svih ti svetaca Božjih*. Dakle, istaknute se psovke koriste pri huljenju Boga, kao i svih svetaca.

Budući da su psovke koje se odnose na religiju, a prvenstveno vrijeđaju Božje ime ili svece, jedne od najučestalijih u našem jeziku, možemo ih promatrati s nekoliko gledišta. Gledano sa strane religije, psovka je, zapravo, ponižavanje Boga te vrijeđa sve one kojima je Bog najveća svetinja. S kulturnoga gledišta, psovka je ponajprije znak nekulture i jezičnoga siromaštva, kao i neshvatljiv način govornikove agresivnosti. Osim toga, psovku je moguće promatrati i sa zdravstvenoga stajališta. U tome slučaju, upotreba psovke svjedoči o unutarnjem osjećaju straha, nesigurnosti, ali i manje vrijednosti.⁵³ Također, nakon njezina izgovaranja, govornik osjeća nemir i nezadovoljstvo, a u pojedinim situacijama i svojevrsno olakšanje. Značajno je i pedagoško motrište koje zastupa mišljenje kako psovka, zapravo, truje čovjekovu dušu okrutnošću te daje loš primjer jer onome tko izgovara psovku ništa nije sveto. Što se tiče nacionalnoga gledišta, u očima kulturnih ljudi i naroda općenito, svaki pojedinac koji izgovara psovke prikazuje Hrvate kao neuljudene prostake, a samim time i sramoti svoju zemlju.

⁵² Opačić, Nives: *Psovka u celofanu u: Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata* (urednica Kryzan-Stanojević, Barbara), Srednja Europa, Zagreb, 2013., str. 87.

⁵³ Opačić, Nives: *Psovka u celofanu u: Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata* (urednica Kryzan-Stanojević, Barbara), Srednja Europa, Zagreb, 2013., str. 88.

3. 4. Blasfemija ili bogohuljenje

Psovka je, prema lingvistima, jezična značajka stara koliko i sam jezik. Upravo zbog činjenice kako je ona oduvijek prisutna u komunikaciji ljudskoga roda, njezino podrijetlo i starost vrlo je teško znanstveno utvrditi.

S obzirom na to da je u središtu velikoga broja psovki vrijeđanje Boga, ali i Crkve općenito, nužno je objasniti pojam blasfemije. Naime, blasfemija ili bogohuljenje predstavlja uvredljivo izražavanje o nekoj svetinji, osobito religioznoj.⁵⁴ Zanimljiv je podatak da gotovo polovica svjetskih zemalja ima ustanovljene zakone kojima se svako vrijeđanje Boga, svetaca i Crkve kažnjava. Osim toga, u prošlosti se psovanje Boga nerijetko kažnjavalo i smrtnom kaznom, najčešće kamenovanjem ili pak pribijanjem na križ.

Potrebno je istaknuti kako se Zapad stoljećima na različite načine ophodio s blasfemijom. Sudska praksa pamti optužbe za blasfemiju najčešće tijekom blagdana i to, ponajprije, u gostionicama, na trgovima i mjestima gdje se okupljao velik broj ljudi. Općenito prevladava mišljenje kako su mjesta društvenoga susretanja ujedno i mjesta bogohuljenja. Zanimljiva je činjenica kako je sud u Švicarskoj, u katoličkim kantonima, bogohulnike slao na ispovijed s nakanom da se pomire s Bogom i zajednicom, a protestanti bi bogohulniku odredili da stoji ispred propovjedaonice, okrenut prema ostalim vjernicima, dok bi pastor propovijedao protiv njega.⁵⁵

Kada je riječ o bogohuljenju u našoj zemlji, nalazimo se među prva tri naroda u Europi. Upravo zbog toga ne iznenađuje činjenica kako brojni ljudi, čak i oni koji se izjašnjavaju kao ateisti ili agnostici, učestalo psuju Boga, Isusa ili nekog sveca iz kršćanskoga života. Osim istaknutih, najčešće su psovke tvorene i sljedećim religioznim terminima: *Gospa, crkva, raspelo, Majka Božja, Bogorodica, Otac.*

⁵⁴ Opačić, Nives: *Psovka u celofanu u: Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata* (urednica Kryzan-Stanojević, Barbara), Srednja Europa, Zagreb, 2013., str. 88.

⁵⁵ Marasović, Špiro: *Sociološki vid psovke*, u: *Crkva u svijetu*, 1989., br. 24., str. 34. – 47., preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/85494> (15.5.2021.)

3. 5. Psovke koje se odnose na genitalije

Hrvatski jezik obiluje vulgarizmima koji se odnose na područje genitalija. Zbog toga i ne čudi njihova učestala upotreba u govornome činu psovke. Kao što je i ranije navedeno, dva najčešće korištena pojma iz područja genitalija, a koja se redovito javljaju u psovkaama jesu nazivi muškoga i ženskoga spolnoga organa. Također, učestala je i pojava različitih oblika i izvedenica tih naziva, poput: *pizda*, *pička*, *pičkica*, *pizdica*, *kurac*, *kita*, *kurčina*.⁵⁶

Navedeni se izrazi koriste i za izricanje ljudskih osobina pa se tako nazivom ženskoga spolnog organa označava osoba bez karaktera ili preplašena osoba: *Koja si ti pizda!* ili *Baš si pičkica!*

S druge strane, naziv muškoga spolnog organa koristi se za izricanje nečega što ima malu vrijednost ili kada osoba izražava vlastito nezadovoljstvo postignutim: *Ovo je za kurčinu!* ili *Koja kurčina!*

Riječ *kurac* koristi se u psovkaama s namjerom da se izrazi nečija snaga ili prevaga u usporedbi s nekim drugim: *Nabijem te na kurac!* Osim toga, često se istaknuta riječ pojavljuje i kao iskaz u negirajućem smislu: *Dobio sam kurac!* u značenju *Nisam ništa dobio!*, kao i *Boli me kurac!* u značenju *Nije me briga!* Učestala je upotreba istaknute riječi kao jedna od spolnih oznaka cilja u koju govornik šalje sugovornika: *Marš u kurac!* ili *Goni se u kurac!*⁵⁷

⁵⁶ Opačić, Nives: *Psovka u celofanu u: Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata* (urednica Kryzan-Stanojević, Barbara), Srednja Europa, Zagreb, 2013., str. 90.

⁵⁷ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 145.

4. Vrste riječi u psovkama

4. 1. Jezični kriteriji pri određivanju vrste riječi u psovci

Kako bismo otkrili vrste riječi koje se najčešće pojavljuju u govornome činu psovke, potrebno ih je razvrstati u određene kategorije. Tri su osnovna jezična kriterija prema kojima svrstavamo riječi u kategorije: morfološki, semantički te tvorbeni kriterij.⁵⁸

Temeljni je zadatak morfologije sistematizirati sve riječi jednoga jezika te odrediti kriterije po kojima određene riječi spadaju u pojedinu skupinu. Načelno gledajući, u samostalne dijelove psovke ubrajamo sljedeće vrste riječi: imenice, glagole i pridjeve. Što se tiče ostalih vrsta riječi, one se mogu koristiti u psovci isključivo u kombinaciji s jednom od gore navedenih vrsta riječi.

Kada govorimo o semantičkim kriterijima, najvažniji od njih svakako je podudaranje sadržaja riječi u psovci sa zbiljom. Pritom razlikujemo riječi čije se značenje podudara sa zbiljom, kao i riječi čije se osnovno značenje razlikuje od zbilje.

Sljedeći je semantički kriterij vezan uz određivanje vrste značenja pojedine riječi, a prema kojemu riječi možemo svrstati u dvije skupine, ovisno o tome je li njihovo značenje doslovno ili pak preneseno. Kako bismo lakše razumjeli ovu podjelu, izdvojit ćemo po jednu riječ za svaku skupinu riječi. Govorimo li o riječima s doslovnim, osnovnim značenjem, za primjer nam može poslužiti riječ *čovjek*. S druge strane, postoje i riječi koje imaju dvostruko značenje, odnosno i doslovno i preneseno (metaforično). Kao primjer će nam poslužiti riječ *lisica*, čije je doslovno značenje divlja životinja, dok je njezino metaforično značenje mudar, lukav čovjek.

Posljednji je semantički kriterij vezan uz određivanje pozitivnosti ili negativnosti značenja riječi. Želimo li primijeniti ovaj kriterij na psovke, za njihovu je tvorbu nužno korištenje riječi negativnoga značenja ili upotreba neutralnih, ponekad čak i pozitivnih značenja riječi, ali služeći se različitim neverbalnim sredstvima i negativnim nabojem da bi slušatelj shvatio njihovu negativnu svrhu korištenja.⁵⁹

⁵⁸ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 92.

⁵⁹ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 94.

Kako bismo utvrdili ima li neka riječ negativno semantičko obilježje, važno je provjeriti značenje riječi. Naime, u hrvatskome je jeziku često oblikovanje psovski nazivima životinja, poput *krava*, *svinja*, *zmija* te one redovito slove kao metaforično-uvredljive riječi. S druge strane, u brojnim jezicima nazivi životinja nemaju negativno značenje te se ne koriste za oblikovanje govornoga čina psovke.

Tvorbeni se kriterij bavi nastankom riječi, stoga razlikujemo riječi koje postoje od samih početaka pojedinoga jezika, kao i riječi koje se tvore od već postojećih riječi. Postoji nekoliko metoda za tvorbu riječi u hrvatskome jeziku, od kojih su najvažnije skraćivanje prvobitnih riječi (*autobus* – *bus*), izvođenje novih riječi (*pravnik* – *pravnica*) te slaganje riječi (*drvo* + *red* = *drvored*).⁶⁰

Istaknutim se metodama tvore nove riječi, čije se značenje može razlikovati od prvobitnoga. Primjerice, riječ *pisar* ima neutralno značenje, a izvođenjem nove riječi pomoću sufiksa –*čić*, nova riječ *pisarčić* poprima potpuno novo, u ovome slučaju, negativno značenje.

⁶⁰ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 96.

4. 2. Imenice

U hrvatskome jeziku zastupljen je velik broj psovki tvorenih od imenica iz različitih područja, od kojih su najčešća sljedeća: životinje, nacije/podrijetlo/rase, neživa materija, uporabni predmeti, religija/svjetonazor, ljudske osobine, dijelovi tijela, bolesti, mitska/religiozna/povijesna bića, zanimanja/zvanja.

Kada govorimo o imenicama negativnoga značenja, možemo ih razvrstati u dvije skupine. U prvu skupinu ubrajamo one imenice čijom upotrebom govornik može povrijediti drugu osobu, iako nema jasno naglašene negativne emocije. Na taj način slušatelj može biti povrijeđen ako ga govornik nazove samo jednom negativnom riječju, poput: *Budalo!* Drugu skupinu, također, čine imenice negativnoga značenja, ali pri njihovoj je upotrebi snažno naglašena govornikova negativna emocija.⁶¹ Tako slušatelj može biti povrijeđen ako mu netko uputi sljedeće riječi: *Kujo!* ili *Droljo!*

Najčešće imenice negativnoga značenja u tvorbi psovke jesu sljedeće: *budala, lopov, manijak, egoist, kradljivac, lažljivac, rospija, varalica, ljigavac, manijak, ološ, hulja, pijanica, nitkov, lopuža, kopilan, kurva/kurvar.*⁶²

4. 2. 1. Područje životinja

Upotreba imenica kojima se određenu osobu imenuje nekom životinjom, pridodajući joj, pritom, negativno značenje, smatra se govornim činom psovke. Postoji velik broj takvih imenica, poput: *magarac, pseto, prasica, zmija, kokoš, svraka, svinja, tele, krava, bik, krastača, slon, govedo, mazga, štakor, uš, tvor, kvočka, deva, gorila, guska, konj, ovan, trut, junac, tuka, stoka.*⁶³

Prema istaknutim primjerima vidljivo je kako naš jezik obiluje nazivima životinja koji se vrlo često koriste u metaforično-uvredljivome smislu tijekom interakcije s

⁶¹ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 119.

⁶² Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 120.

⁶³ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 100.

drugima. Većina riječi koje označavaju životinje upotrebljava se kako bi se osoba, kojoj su takve psovke usmjerene, ponizila, ali i da bi se nečije osobine usporedile s osobinama određenih životinja.

Riječ *kuja* predstavlja simbol bludnosti te je u svim slavenskim jezicima sinonim za neobuzdanu ženu, odnosno kurvu. Osim toga, u psovkama se često spominje i riječ *svinja*, a upućena je osobi koja se smatra prljavom, neurednom ili pak pokvarenom.

Imenica *magarac* simbol je tvrdoglavosti, stoga se upućuje osobi koja je neposlušna i samovoljna, odnosno rijetko sluša druge. Česta je tvorba psovki imenicom *uš*, a koja se koristi kao oznaka za dosadnu, zamornu i napornu osobu.

4. 2. 2. Područje nacije/podrijetla/rase

Nerijetko su u govornome činu psovke zastupljena i imena pojedinih naroda ili nacionalnih manjina, a sve zbog negativnih osobina usvojenih tijekom povijesti. U hrvatskome jeziku često se u psovkama upotrebljavaju imenice i imena iz sljedećih područja nacije, podrijetla ili rase: *Cigani*, *Židov*, *Bosanac*, *Srbi*, *Balkanac*, *bodul*, *Švabe*, *Crnčuga*, *Šiptari*.⁶⁴

Istaknuti se nazivi u psovkama uglavnom koriste zbog burne prošlosti, netrpeljivosti prema drugim narodima, ali i nemogućnosti prihvaćanja postupaka pripadnika određenih nacija tijekom povijesti. Važno je naglasiti kako je vrijeđanje čovjekove nacionalnosti na hrvatskome govornome području poseban fenomen zbog rata koji je na području bivše Jugoslavije imao izuzetno nacionalnu narav. Tako se, u pogrdomome smislu, koristi riječ koja označava pripadnika drugoga naroda, a to je *četnik*, što je oznaka za pripadnika četničkoga vojnoga pokreta, no u ovome se smislu radi o oznaci za Srbina.

⁶⁴ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 103.

Značajan je i pogrdan naziv za pripadnika romske kulture, *Cigan*, a koji se najčešće koristi kao oznaka za osobu sklonu prevarama, koja je prljava ili općenito lošega karaktera u odnosu na brojne predrasude o Romima.

Također, riječ *Židov* općenito se koristi kao oznaka za škrtu osobu ili s namjerom da se izrazi nečiji loš karakter u odnosu na predrasude o Židovima.

4. 2. 3. Područje nežive materije

Kategoriju nežive materije čine imenice iz različitih područja ljudskoga života, a koje je nemoguće svrstati u samo jedno i strogo određeno područje. Najčešće korištene imenice, iz područja nežive materije, u psovka su sljedeće: *bljuvotina*, *drek*, *gad*, *isprdak*, *rigotina*, *slina*, *smeće*, *strvina*, *leš*, *mrcina*, *slama*.⁶⁵ Istaknute je imenice moguće čuti veoma često u govornome činu psovke, posebno između mlađih generacija jer su njima navedeni izrazi znatno bliži nego starijim osobama.

Učestala je tvorba psovki pogrdnom riječju *smeće*, a koja se upućuje nepravednoj ili nepristojnoj osobi. Istaknutim se nazivom, u većini slučajeva, govornik obraća onome pojedincu koji mu je rekao ili učinio nešto loše i tako povrijedio njega ili ono što je njemu važno.

4. 2. 4. Područje uporabnih predmeta

Istaknutoj su kategoriji svojstvene imenice koje pobliže označavaju svakodnevne predmete, čije je uporaba učestala u ljudskome životu. Važno je naglasiti kako se tim predmetima gotovo uvijek pridaje negativno značenje, a mogući su razlozi

⁶⁵ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 104.

sam izgovor naziva pojedinoga predmeta, njegov oblik ili struktura izgleda ili pak uvriježeno mišljenje određene skupine ljudi.

Za psovke, tvorene od imenica koje označavaju uporabne predmete, najviše su zastupljeni sljedeći nazivi: *budak, čačkalica, klepetalo, tenk, ćuskija, bačva, prikolica, svrdlo, vreća, barut, boca, klada*.⁶⁶

Pogrdni naziv *čačkalica* uvelike se koristi pri naglašavanju pretjerane mršavosti ili neuhranjenosti osobe, dok se debljoj, popunjenijoj osobi upućuje riječ *bačva*, katkada i *vreća*.

4. 2. 5. Područje religije/svjetonazora

Navedeno područje karakterizira iznimno velik broj riječi, a kao glavni razlog tome mogli bismo navesti oprečna mišljenja i vjerovanja pojedinca te netrpeljivost prema određenim religijama, odnosno svjetonazorima.

Imenice koje su najučestalije pri tvorbi psovki vezanih uz područje religije ili svjetonazora jesu sljedeće: *ateist, bezbožnik, desničar, fašist, feminist, svetac, pop, kapitalist, komunjara, ljevičar, militarist, mnogobožac, nacist, oltarolizac, partijaš, poganin, sektaš, šovinist, terorist, okultist*.⁶⁷

Jedna od najčešćih psovki skrivena je u blažem obliku *dabogda*, a nastala je kraćenjem frazema *dao Bog da* te se koristi da se nešto, uz djelovanje Božje pomoći, naposljetku i dogodi. To je, u slučaju psovanja, uvijek nešto loše za osobu prema kojoj je takva psovka usmjerena: *Crkla dabogda*.

⁶⁶ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 105.

⁶⁷ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 106.

4. 2. 6. Područje ljudskih osobina

Istaknutu kategoriju čine one imenice kojima se nastoje opisati tjelesne i duhovne osobine pojedinca, a pritom su na određeni način okarakterizirane kao negativne. Najčešće je riječ o kakvome tjelesnome nedostatku na tijelu ili pak bolesti. Navedene imenice uvelike koriste osobe mlađe dobi, uvijek u negativnome kontekstu te u činu psovke.

Imenice kojima se ljudske osobine koriste u svrhu govornoga čina psovke jesu: *žigolo, bitanga, cjepidlaka, glupan, gnjavator, grdoba, gunđalo, mulac, mlakonja, šeprtlja, žderonja, licemjer, mangup, papučar, nespretnjak, kockar, ništarija, faćuk, fakin, klošar, flundra/drolja, gad*.⁶⁸

Učestala je upotreba pogrdnoga naziva *cjepidlaka* za osobu koja je po svojoj naravi previše sitničava i pedantna. U istaknutu kategoriju ubrajamo i imenicu *gunđalo* koja se upućuje onome tko stalno zanovijeta i ima kojekakve prohtjeve.

Velik broj psovki tvoren je od imenice *flundra/drolja*, izrazito vulgarnoga naziva za prostitutku, odnosno žensku osobu koja se za novac upušta u spolne odnose s muškarcima, npr. *Ti si najveća drolja u cijelome gradu!*

Kada je riječ o muškome spolu, učestala je tvorba psovki pomoću imenice *gad*, a koja označava osobu koja izaziva gađenje te slovi kao pokvarenjak.

4. 2. 7. Područje dijelova tijela

Pri tvorbi psovki koje u sebi sadrže nazive dijelova tijela, najčešće se spominju oni dijelovi koji su u metaforičnome značenju prljavi i nečisti. Uglavnom je riječ o

⁶⁸ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 107.

imenicama koje označavaju seksualne i analne dijelove ljudskoga tijela, dok se u rijetkim situacijama koriste i nazivi drugih dijelova tijela. Psovke su, u najviše slučajeva, tvorene od naziva muškoga i ženskoga spolnoga organa.

Imenice karakteristične za ovo područje su: *guzica, kostur, čmar, papak, pizda, pička, kurac, kita, krezuba, rit, šupak, stražnjica, tintara, žvala, živac*.⁶⁹

4. 2. 8. Područje bolesti

Pri samome spomenu bolesti, javlja se negativno značenje, stoga se i u govornome činu psovke veoma često mogu čuti nazivi pojedinih bolesti. Osim naziva same bolesti, zastupljene su i karakteristike oboljele osobe.

Najučestalije imenice iz ove kategorije u tvorbi psovki jesu sljedeće: *ćoravi, debil, epileptičar, kolera, kreten, sidaš, grbavac, imbecil, gubavac, narkić, šizofreničar, psihopat, narkoman, svrab, mjesečar*.⁷⁰

Značajan broj psovki tvoren je od pogrdnoga naziva *kreten*, a koji se upućuje osobi muškoga spola zbog njegove neugodnosti ili neprimjerenoga ponašanja općenito. Također, česta je tvorba psovki imenicom *svrab*, koja se upućuje dosadnoj, zamornoj i napornoj osobi.

⁶⁹ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 109.

⁷⁰ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 110.

4. 2. 9. Područje mitskih/religioznih/povijesnih bića

Psovke u hrvatskome jeziku tvore se i pomoću imena, odnosno naziva mitskih, religioznih te povijesnih ličnosti. Tako će u dva naroda koja su iste vjere, primjerice katoličke, biti prisutne imenice poput *đavao*, *Juda*, *Isus* i imati isto značenje.

Ipak, nužno je spomenuti kako je povijest svakoga naroda posve drugačija, stoga će u svakome od njih biti prisutna imena nekih znamenitih ličnosti koja, za to područje, imaju negativno značenje. U našem jeziku psovke se najčešće tvore sljedećim imenicama: *Al Capone*, *Alibaba*, *Adam*, *Atila*, *baba roga*, *Golijat*, *Eva*, *Hitler*, *Juda*, *Lucifer*, *zmaj*, *đavao*, *čudovište*, *vukodlak*, *vještica*, *vračara*, *vrag*, *vampir*, *krvava Marija*, *Brut*.⁷¹

Za hrvatski su jezik karakteristične psovke oblikovane imenicama *krvava Marija*, *vrag* i *Hitler*, a redovito im se pridodaju i druge riječi zbog postizanja jače uvrede. Tako se redovito mogu čuti psovke, poput: *Jeb'o ti Hitler majku!* ili *Idi u vražju mater!*

Kada je riječ o psovkaama čija je središnja sastavnica imenica *krvava Marija*, najviše je muškarci upućuju pripadnicama ženskoga spola u situacijama kada nešto krivo naprave ili im proturječe, odnosno, govore suprotno od onoga što bi željeli čuti.

4. 2. 10. Područje zanimanja/zvanja

U hrvatskome jeziku česta je tvorba psovki i uvreda korištenjem naziva ljudskih zanimanja. Brojne su imenice koje opisuju različita zvanja, a pritom slove i kao veoma gruba. Upravo se zbog toga i osobe koje obnašaju dužnosti tih zvanja smatraju grubima i neotesanima. Najčešće su imenice iz ovoga područja sljedeće: *diler*,

⁷¹ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 111.

*kamiondžija, prostitutka, smetlar, seljak, svodnik, švaler, grobar, filozof, fiškal, kočijaš, murjak, lihvar, pandur, pjevaljka, čistačica, čoban, kockar, mafijaš, gatara, narikača, služavka, švercer, špijun.*⁷²

Učestala je tvorba psovki imenicom *seljak*, a koja se upućuje nepristojnoj, vulgarnoj, nerijetko i neugodnoj osobi.

Također, značajna je i upotreba naziva *filozof* u negativnome smislu, a najčešće se upućuje osobi koja pretjerano objašnjava nešto te smatra da zna nešto najbolje objasniti.

⁷² Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 112.

4. 3. Pridjevi

Pridjevi označavaju vrstu riječi koje se pridjevaju, pridodaju drugim riječima kako bi ih što bolje i detaljnije opisale. Iako se mogu koristiti i samostalno, osnovna je zadaća pridjeva da okarakteriziraju druge vrste riječi, najčešće imenice.

Kada je riječ o psovkama, obično se ispred imenice koriste oni pridjevi kojima se postiže kakva težina, odnosno pojačava se metaforično-agresivno značenje. Primjeri su takvih pridjeva u psovkama sljedeći: *stara, debela, smrdljiva* krava.

Važno je spomenuti kako postoje i pridjevi čije je značenje negativno i u metaforičnome smislu. Riječ je o pridjevima koji su izvedeni iz metaforično-uvredljivih imenica, a učestali primjeri u hrvatskome jeziku su: *tele – teleći, konj – konjski, majmun – majmunski*. Dakle, uglavnom se radi o nazivima životinja čija upotreba izaziva negativne konotacije, stoga se često mogu čuti u govornome činu psovke.

Dva su načina upotrebe pridjeva u tvorbi psovke: predikativno i atributivno.⁷³ Što se tiče predikativne upotrebe pridjeva, nužno je da pridjev stoji uz glagol jer se na taj način postiže agresivnije značenje psovke, stoga je uvredljivije nekome reći *Ti si glup*. nego *Ti si glupan*. Atributivan način podrazumijeva da se pridjev, čije je značenje neutralno ili pak metaforično-uvredljivo, pojavljuje isključivo uz jednu vrstu riječi – imenicu.

Što se tiče pridjeva čije je osnovno značenje negativno, u hrvatskome ih je jeziku poprilično mali broj. Pri oblikovanju psovki takvi se pridjevi uglavnom odnose na čovjekove osobine inteligencije, marljivosti i poštenja. Najčešće su to sljedeći pridjevi: *bedast, budalast, glup, lud, lažljiv, pokvaren, zločest, drzak, brutalan, lijen*.⁷⁴

⁷³ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 114.

⁷⁴ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 121.

4. 4. Glagoli

Iako je učestala tvorba govornoga čina psovke od samo jedne riječi, npr. imenice: *Konju!*, nemoguće je izreći psovku pomoću samo jednoga glagola s metaforično-uvredljivim značenjem. Takvi su glagoli svojstveni isključivo tvorbi psovke u određenome kontekstu, a u hrvatskome ih jeziku ima vrlo malo. Riječ je o glagolima kojima se nastoji opisati obavljanje ljudskih prirodnih potreba, za koje se uglavnom smatra da su nepristojne i same po sebi neugodne. Najčešći su primjeri takvih glagola *pljunuti* i *obavljati veliku nuždu (srati)*. Pri tome je važno naglasiti kako je tvorba psovke pomoću istaknutih glagola važeća jedino ako se pojavljuju uz nazive dijelova tijela koji se smatraju časnim, poput: *lice, obraz, brada > pljunuti kome u obraz*.

Osim istaknutih, pod formalno-uvredljive glagole ubrajamo i one kojima se opisuje glasanje, artikulacija pojedinih životinja: *blejati, kreketati, urlikati, kreštati, kokodakati*.⁷⁵

Glagol *jebati* čini osnovu gotovo svakoga govornoga čina psovke te ga možemo smatrati „nadglagolom“ jer funkcionalno ujedinjuje sav semantički prostor psovke. Drugim riječima, u psovačkoj sferi istaknuti glagol ima jednaku funkciju kao što u cjelokupnome jeziku ima glagol *biti*. Budući da je temeljna funkcija psovke vrijeđanje i omalovažavanje sugovornika, takav se učinak najbolje postiže upotrebom glagola *jebati*. Naime, taj glagol označava spolni čin, ali u ovome slučaju ne kao nešto intimno i tajanstveno, već kao izvanjsko ovladavanje najintimnijim dijelom ili dijelovima tijela.

U hrvatskome jeziku postoje glagoli kojima je osnovno značenje negativno, stoga ih je moguće upotrijebiti samostalno te uvrijediti sugovornika. Primjer je takvoga glagola *lagati*, a druga osoba može biti povrijeđena ako joj govornik uputi jednostavnu rečenicu: *Lažeš!* Ipak, važno je spomenuti kako je puno češće oblikovanje psovki imenicama nego glagolima jer se upravo njima postiže veći učinak povređivanja druge osobe.

⁷⁵ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 116.

5. Psovke u hrvatskome jezikoslovlju

5. 1. Govorni čin psovke

Kao specifičan govorni čin psovka podrazumijeva interakciju između najmanje dvije osobe, ovisno o situaciji. Budući da je u istaknutoj interakciji psovka, zapravo, reakcija ili odgovor na provocirano afektivno stanje koje je ona druga osoba prouzrokovala kod govornika, u tome se govornome činu isprepliću ilokutivni i perlokutivni elementi.⁷⁶

Ilokutivni element podrazumijeva potpunu jasnoću, odnosno psovka mora izražavati agresivnu namjeru govornika da povrijedi, razljuti slušatelja te ospori svaku njegovu osobinu.⁷⁷ Ukoliko neki od ovih elemenata izostaje, tada se ne radi o pravoj psovci, već o nekoj općoj konstataciji ili pak izrazu ljutnje. Kako bi ilokutivni element bio posve jasan, potrebno je zadovoljiti dvije skupine uvjeta.

Prvu skupinu čine generalni uvjeti, a u njih ubrajamo slušateljevo razumijevanje, slušateljevo prihvaćanje ili odbijanje, govornikovo potpuno jasno formuliranje psovke te jasnoću same psovke.⁷⁸ Prvi uvjet nosi naziv slušateljevo razumijevanje, a usmjeren je na samu forme psovke kako bi izrečeno kod slušatelja izazvalo osjećaj povrijeđenosti, ljutnje ili pak svojevrsnoga odbijanja. Važno je spomenuti kako slušatelj mora razumjeti svaku riječ koja mu je upućena jer u protivnome neće shvatiti što mu je govornik rekao, a samim time neće biti povrijeđen. Osim toga, slušatelj neće shvatiti značenje psovke čak i ako razumije osnovno značenje same riječi, ali ne uzima u obzir i njezino pejorativno značenje.

Sljedeći je uvjet slušateljevo prihvaćanje ili odbijanje psovke, a on je ispunjen tek kada u određenoj interakciji slušatelj prihvati, odnosno odbije psovku na način da i on sam počne izgovarati psovke te ih upućivati prvoj osobi.

Treći je uvjet nazvan potpuno jasno formuliranje psovke te se odnosi na samu strukturu izgovaranja psovke. U većini slučajeva psovka ima oblik izjavne rečenice, a

⁷⁶ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 74.

⁷⁷ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 74.

⁷⁸ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 75.

glavni je razlog tome iznošenje određene tvrdnje. Kako bi navedeni uvjet bio zadovoljen, važno je da sam govornik izgovori psovku izjavnom rečenicom, npr.: *Ja tvrdim da si ti budala*. Također, pri izgovaranju psovke gotovo se nikada ne koristi performativni glagol psovati, stoga je nemoguće čuti psovku koja glasi: *Sada ti psujem majku!*⁷⁹ Veća dojmljivost psovke postiže se relativno kraćim rečenicama, kao i upotrebom što više riječi koje imaju uvrjedljivije značenje.

Posljednji od generalnih uvjeta odnosi se na jasnoću same psovke. Veoma je važno da govornik, tijekom formuliranja same psovke, zna koje će riječi upotrijebiti kako bi svjesno povrijedio drugu osobu. Za ovaj je uvjet nužno spomenuti kako postoje i takozvane psovke koje se koriste odmila, odnosno s namjerom tepanja. Njih nazivamo kvazipsovkama te su uobičajene za odnos između ljudi koji se vole, poput majke i djeteta.

Drugu skupinu čine deiktični uvjeti te su podijeljeni u tri moguće situacije. Što se tiče prve mogućnosti, i govornik i slušatelj moraju biti nazočni u istoj komunikacijskoj situaciji. U drugoj je situaciji nužno da se slušatelj osjeća kao osoba na koju se psuje, odnosno mora biti identična osobi koju se želi povrijediti. Posljednja je situacija izravno formuliranje psovke, a ne upućivanje iste preko neke treće osobe kojoj bi govornik rekao: *Reci ti njemu da mu psujem majku.*⁸⁰

Kada je riječ o perlokutivnim elementima, važno je da i govornik, ali i slušatelj jednako sudjeluju u samoj realizaciji čina psovke. Pri tome govornome činu slušatelj treba razumjeti oba značenja psovke koju mu upućuje govornik, odnosno treba uzeti u obzir i osnovno i preneseno značenje upućenih riječi. Usklađenost ilokutivnih i perlokutivnih elemenata postiže se govornikovim i slušateljevim razumijevanjem riječi upotrijebljenih u izrečenoj psovci.⁸¹ Jednostavnije rečeno, ako govornik i slušatelj različito poimaju denotativno značenje pojedine riječi, tada upućena psovka uopće neće moralno povrijediti slušatelja.

⁷⁹ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 77.

⁸⁰ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 77.

⁸¹ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 78.

5. 2. Oblikovanje psovke

Način oblikovanja govornoga čina psovke ponajprije ovisi o maštovitosti, bogatstvu vokabulara, ali i stupnju agresije onoga tko će je izreći. U hrvatskome jeziku ne postoji točno definirana struktura po kojoj bi se trebala tvoriti psovka. Načelno, formuliranje psovke temelji se na govornikovom odabiru riječi, kao i stupnju njegove agresivnosti. U skladu s time, ustaljeni su izrazi o tome koliko često netko psuje i koliko snagu, odnosno jačinu uvredljivosti imaju psovke koje izgovara: *psuje kao kočijaš, psuje kao lađar, psuje kao hamalin*.⁸²

Kada je riječ o samome oblikovanju psovke, ona može biti izrečena kao jednostavna, proširena ili pak složena rečenica. Osim toga, govorni čin psovke uvelike ovisi i o neverbalnim sredstvima, podijeljenim u nekoliko skupina. Prvu skupinu čine ton i jačina glasa te ritam same rečenice. Naime, uputimo li nekome rečenicu *Baš ti hvala!*, moguće ju je protumačiti na dva potpuno različita načina: kao istinsku zahvalu za nešto, ali i kao određeno laskanje, prezirno odbijanje. Veoma važnu ulogu ima i ton glasa zbog činjenice kako se intenzitet psovke povećava jačim i snažnijim tonom glasa.

U sljedeću skupinu ulazi govornikov izbor riječi, a on prvenstveno ovisi o njegovome stupnju agresivnosti ili ljutnje. Veća agresivnost rezultira snažnijim odabirom riječi koje zvuče vrlo grubo te omalovažavaju slušatelja: *pseto, kuja, gad*.⁸³

Osim navedenoga, važna je i pravilna upotreba modalnih riječi. Njima se, zapravo, izražavaju govornikovi osjećaji u određenome trenutku. Ostvaruje se posve drugačiji pristup kada nekome kažemo: *Donesi mi vode, molim!* nego *Donesi mi već jednom tu vodu!*. Modalne se riječi često koriste i u kvazipsovkama, odnosno psovka odmila, od kojih su najviše korištene sljedeće: *oh, uh, majke ti, ma gdje si, vidi ti njega, hej* i slično.⁸⁴

⁸² Pavličić, Pavao: *Psovke i beštine*, članak u časopisu *Vijenac*, god. 21., br. 503., preuzeto s <https://www.matica.hr/vijenac/503/psovke-i-bestime-21851/> (19.5.2021.)

⁸³ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 136.

⁸⁴ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 136.

Za oblikovanje psovke važna je i izmjena reda riječi u rečenici jer se time postiže i govornikovo izražavanje osjećaja u određenome trenutku. Slušateljeva je reakcija potpuno drugačija uputi li govornik rečenicu *On je i konj.* ili *I konj je on.*

Gestikulacija također predstavlja neverbalno sredstvo važno za oblikovanje same psovke. Naime, različite geste utječu na jačinu psovke te dodatno naglašavaju negativne osjećaje govornika. Najčešće su gestikulacije pokazivanje fige ili udaranje po određenim dijelovima tijela.

Posljednje neverbalno sredstvo u formuliranju psovke jesu literarne figure. Njihova je glavna zadaća izražavanje kakvoga osjećaja prisutnoga kod govornika u trenutku izgovaranja psovke: humor, ironija, ponavljanje.

Najčešće se psovke pojavljuju u obliku jednostavnih, katkada i eliptičnih rečenica. Osim toga, karakteristično je i oblikovanje psovki optativom, npr. *Jeb'o ti vrag mater!*, a istaknuta forma upućuje na prethodnicu psovke – kletvu. Ovisno je li posredno ili izravno izrečena, kletva predstavlja ritmično uobličenu želju. Upućivanjem kletve, osnovna je govornikova namjera prizvati zlo drugome. Karakterizira je osjećajno izricanje, najčešće kao zgusnuti osjećaj mržnje, kao osveta ili pak kao preventivno sredstvo prijetnje.⁸⁵ Kletva se gradi na vjerovanju u magijsku moć, odnosno snagu riječi, a prvenstveno se upućuje ljudima.

Ovisno o tipu komunikacije, moguća je tvorba psovke i upotrebom pojačajnih čestica, poput: *Jebote, nazovem ja njega, kad ono...* Osim toga, psovku je moguće oblikovati i upotrebom priloga: *Bilo je jebeno dobro!*, ali i negacijom⁸⁶: *Kurac si ti rekao!* kojom naziv muškoga spolnoga organa označava negaciju, čije je značenje: *Ništa nisi rekao!*

⁸⁵ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31866> (preuzeto 14.5.2021.)

⁸⁶ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 127.

5. 3. Intenzifikatori psovke

U hrvatskome jeziku česta je upotreba intenzifikatora, odnosno pojačivača kojima se nastoji povećati učinak govornoga čina psovke. Prije svega, u tu kategoriju ubrajamo već spomenuti glagol *jebati*, a nerijetko se koristi i priložna oznaka ili pak reduplikacija. Također, važno je spomenuti kako je, pri tvorbi psovke, moguća i kombinacija tih dvaju modela, npr.: *jebem ti mater u pičku*.

U nekim psovkaama ponekad možemo naići i na pozitivne intenzifikatore, od kojih su najčešće korišteni prilozi, poput: *jebeno, vraški, prokleta*.⁸⁷ Primjeri su takvih psovki sljedeći: *Bilo nam je jebeno!* ili *Vraški sam ljut zbog toga!*

Osim navedenih intenzifikatora, za tvorbu psovke značajni su i uzvici, od kojih su učestali *kurac, sranje, 'bem ti, pizda, pička, k vragu*.⁸⁸

Kada je riječ o pogrdama, ulogu intenzifikatora redovito preuzimaju augmentativi, odnosno uvećanice koje se najčešće tiču naziva životinja: *kravetina, pseto*.⁸⁹

Svojevrsnim pojačivačem u psovkaama smatra se i imperativ, glagolski način koji pridonosi izricanju grubosti, a ujedno izražava i govornikovu ljutnju i bijes. Najčešće se pojavljuje uz nazive muškoga i ženskoga spolnoga organa: *Goni se u kurac!, Marš u pičku materinu!*. Osim toga, mogući su i ublaženi oblici navedenih psovki, a oni glase: *Idi u trulje!, Ajd' u smokve!*

⁸⁷ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 151.

⁸⁸ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 152.

⁸⁹ Lučić, Radovan: članak *Kako to tamo psuju? Vulgarizmi u hrvatskom i nizozemskom: jedan slučaj lažnih neprijatelja* u: *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja* (urednice Udier, Sandra Lucija; Cergol Kovačević, Kristina), Srednja Europa, Zagreb, 2015., preuzeto s <https://www.uva.nl/binaries/content/assets/faculteiten/faculteit-der-geesteswetenschappen/lucic/kako-to-tamo-psuju.pdf> (19.5.2021.)

5. 4. Reagiranje na psovku

Nakon što je govornik uputio određenu psovku slušatelju, njegova reakcija može imati nekoliko oblika. Što se tiče prve reakcije, slušatelj ima pravo tražiti od govornika ispriku ili dodatno objašnjenje zašto mu je uputio uvredljivu riječ.

Osim toga, slušatelj ima mogućnost da i sam odgovori na psovku psovkom, a samim time potiče govornika da i dalje nastavi sa psovanjem, stoga dolazi do stvaranja psovačkoga dijaloga. Osnovna su obilježja istaknutoga dijaloga podizanje tona glasa, korištenje što je više moguće uvredljivih riječi i, u konačnici, međusobno nadglašavanje.⁹⁰ Važno je spomenuti kako su vrlo česte i geste kojima se nastoji pojačati dojam psovanja i agresivnosti, a u određenim slučajevima na kraju dolazi i do fizičkoga obračunavanja.

Posljednja mogućnost slušateljeve reakcije jest da objasni zašto je on nešto uvredljivo učinio ili rekao, a govornik se tada može samoinicijativno ispričati za izrečenu i nanešenu uvredu te zatražiti slušateljev oprost.

Dakle, ljudi vlastito nezadovoljstvo izražavaju psovka, uvredama ili pogrdama. Najčešće je riječ o tabuiziranim riječima koje u slušatelja izazivaju zgražanje i neugodnost.

Načelno gledajući, osobe starije životne dobi teško prihvaćaju psovku te se uglavnom sablažnjavaju kada čuju da netko psuje, a posebno kada pritom spominje Boga, svece ili crkvu općenito.

U većini situacija ljudi su ipak posebno osjetljivi kada im netko opsuje članove bliže obitelji. Najviše ih pogađaju psovke oblikovane imenicom *majka/mater/mati*, posebice kada je nekome majka preminula ili je osobito povezan s njome.

⁹⁰ Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999., str. 80.

5. 5. Neprihvaćenost psovke u društvu

Pozamašan je broj riječi koje su se godinama koristile kao psovke, no danas više nemaju tu funkciju. Značenje i funkciju psovke izgubile su ponajprije prečestom upotrebom. Također, postoje i riječi koje su usađene u jezik dugi niz godina i, iako ne označavaju ništa loše, mogu postati psovke te dobiti sasvim novo, društvu neprihvatljivo značenje.

U većini jezika postoji hijerarhija psovki pa su tako neke od njih manje, a neke više uvredljive. Učestalim izgovaranjem različitih psovki kod govornika dolazi do pojave ovisnosti. Iako je po vanjskoj pojavnosti posve različita od ovisnosti, poput alkoholizma i droge, mehanizmi djelovanja psovke jednaki su kao i kod ostalih ovisnosti. U trenutku ljutnje i bijesa govornik poseže za upotrebom što više uvredljivijih i vulgarnih riječi, a nakon izgovaranja istih, osjeća svojevrsnu opuštenost i olakšanje. Psovke prelaze u naviku, a takva se osoba uvijek iznova vraća psovci, baš kao i ovisnik određenoj vrsti ovisnosti.

Osoba koja se u svakome činu komunikacije služi psovkama ne poznaje drugačiji način sporazumijevanja. Dok psuje, govornikova želja i potreba za psovkom raste sve više i više. Istovremeno, psovka govorniku predstavlja veliki problem, ali i rješenje bez kojega on ne može i ne zna funkcionirati. Gledajući psovku s društvenoga ili komunikacijskoga stajališta, primjećujemo kako je najčešće vezana za različite sukobe između ljudi. Pritom psovka ne doprinosi rješavanju postojećih konflikata, već teži dodatnome produbljanju sukoba između govornika i sugovornika.⁹¹

Danas su psovke prisutne u svim slojevima društva, a najčešće se izgovaraju u potpuno opuštenome i neformalnome okruženju. Svakodnevnim izgovaranjem različitih oblika psovke, ona duboko zahvaća život psovača, ali i živote onih koji žive u njegovoj neposrednoj blizini. U takvoj okolini miran život gotovo da i nije moguć jer se kao rješenje svih problema i situacija nudi isključivo psovka. Govornim se činom psovke razvija ovisnost, a koja za sobom povlači niz psihičkih, fizičkih, ali i mentalnih posljedica.

⁹¹ Pranjković, Ivo: *Ogledi o jezičnoj pravilnosti*, Naklada Disput, Zagreb, 2010., str. 76.

6. Analiza korpusa prikupljenih psovki

Tijekom razdoblja od dva mjeseca prikupljen je korpus različitih psovki na području grada Krapine te bliže okolice. Dolje navedene psovke izgovarali su pripadnici različitih dobnih i statusnih skupina, no najviše su zastupljene psovke mlađih generacija.

Budući da je riječ o krapinskome području, pojedine psovke u sebi sadrže i elemente kajkavskoga narječja. Ovisno o situaciji, psovke su zabilježene na različitim mjestima, počevši od školskoga igrališta pa sve do trgovina, sajмова i različitih institucija. Neke su psovke izgovarane u potpuno opuštenome razgovoru, dok ima i psovki izgovorenih u afektu, kao i tijekom žustrih rasprava.

Prikupljene su psovke razvrstane u tablice prema sljedećim kategorijama: *majka, muški spolni organ, ženski spolni organ, glagol jebati, Bog i sveci, Isus, nacionalnost, životinje, guzica, opsceni izrazi, bolesti, smeće/đubre, izmet i izvedenice te riječi, vrag, zanimanja/zvanja, vođe*. Sve su kategorije već ranije navedene i objašnjene prema knjizi: *Psovke u hrvatskome i njemačkome jeziku*.

Na temelju psovki, razvrstanih u sveukupno šesnaest kategorija, možemo primijetiti kako uvelike prednjače psovke tvorene pomoću glagola *jebati*. Slijede psovke čija je središnja sastavnica imenica *kurac* i sve njegove inačice, a odmah nakon toga zastupljene su psovke kojima se psuje *majka/mater* i *Bog*. Najmanje su ipak zastupljene psovke tvorene nazivima *bolesti* i *zanimanja*, odnosno *zvanja*.

Prema zabilježenim psovkaма, njih sveukupno 249, prije svega uočavamo raznolikost, a zatim i maštovitost pojedinaca pri oblikovanju i izgovaranju toga govornoga čina. Pojedinim se psovkaма moguće i nasmijati, dok neke od njih imaju namjeru isključivo vrijeđati, poniziti i „gaziti“ tuđe dostojanstvo.

Analizirajući i razvrstavajući prikupljene psovke, primjećujemo kako je najveći broj govornoga čina psovke u ovome korpusu tvoren pomoću glagola *jebati*. Zabilježeno je sveukupno 85 psovki oblikovanih različitim varijantama toga glagola. Slijede psovke čija je temeljna sastavnica naziv muškoga spolnoga organa, odnosno *kurac* i različite varijante toga izraza, poput *kita, kurčina* i *muda*. Takvih je psovki u ovome korpusu ukupno 39. Kada je riječ o psovkaма koje se odnose na majku,

prikupljeno je sveukupno 30 psovki tvorenih riječju majka, ali i izvedenicama te riječi. Zabilježen je i velik broj psovki s ključnom riječju *vrag*, njih ukupno 26. Kada je riječ o psovkaama s temeljnom sastavnicom pojedine životinje, zabilježeno ih je ukupno 20. U ovoj kategoriji prednjače sljedeće životinje: *krava*, *pas* i *svinja*. Slijede psovke koje se odnose na Boga i svece iz kršćanskoga života. Takvih je psovki u ovome korpusu, kao i u prethodnoj kategoriji, ukupno 20. Sveukupno je prikupljeno 15 psovki oblikovanih nazivom ženskoga spolnoga organa, kao i varijantama toga izraza. U ovome je korpusu zabilježeno i sveukupno 11 psovki tvorenih pomoću određenih opscenih izraza, a kojima se vrijeđa ljudsko dostojanstvo. Slijede psovke čija je temeljna sastavnica riječ *Isus*, a takvih je psovki zabilježeno ukupno 10. Jednak broj psovki prikupljen je u dvjema kategorijama, njih 9, a riječ je o psovkaama koje se odnose na izmet i izvedenice te riječi, kao i psovke koje se odnose na zanimanja/zvanja ljudi. Ukupno je prikupljeno 7 psovki tvorenih riječju *guzica*, a zabilježene su i varijante toga izraza, poput: *rit*, *šupak*. Slijede psovke čija je osnovna sastavnica određena bolest, a takvih je psovki zabilježeno ukupno 6. Zabilježeno je 5 psovki koje se odnose na kategoriju *smeće/đubre*. Na posljednjem je mjestu kategorija *vođe*, a zabilježena je samo jedna psovka oblikovana izrazom iz spomenute kategorije.

Poradi lakšega i boljega prikaza, prikupljene su psovke razvrstane u grafikone. Svaki stupac sadrži ključnu riječ kojom su psovke iz korpusa oblikovane i izgovarane.

6. 1. Tablični prikaz prikupljenih psovki

Majka:

Pička ti materina!
Pizda tebi materina!
Idi u pičku materinu!
Jebem ti mater!
Jebem ti mater u usta!
Jeb'o ti Bog mater!
Jeb'o ti ja mater!
Jebi si mater!
Jeb'o majku!
Jeb'o ti ja mater glupu!
Jeb'o ti pas mater!
Jeb'o ti vrag mater!
Jeb'o majku svoju!
Jeb'o ti Hitler majku!
Jebem ti ja mater u pizdu!
Jebem ti mater šiptarsku!
Mrš u pičku materinu!
Goni se u pizdu materinu!
Idi u tri pičke materine!
Pička tebi materina!
Pizda ti materina!

Pas mater!
Mamu ti jebem!
Mater ti tvoju!
Mamicu ti tvoju!
Mamicu ti jebem!
Jebem ti mater glupu!
Jebem ti mater žvaljavu!
Matere ti!
Koja ti je pička materina?

Muški spolni organ:

Puši kurac!
A u kurac!
Idi u kurac!
Sve je to za kurac!
Popuši mi kurac!
Popuši mi!
Sjaši mi s kurca!
Napuši mi se kurca!
Na kitu mi najaši!
Marš u kurac!
Evo ti kurac!

Goni se u kurac!
Jedi kurac!
Boli me kurac!
Boli me kita!
Jeb'o te kurac!
Pun mi te kurac više!
Skini mi se s kurca!
Ideš mi na kurac!
Idi u krasan kurac!
Hvala kurcu!
Jeb'o te kurac moj!
Glup si k'o kurac!
Čisti kurac od ovce!
Došla si mi na kurac s tim!
Dobio sam kurac!
Nasadim te na kurac svoj!
Koji si ti kurac!
Ma nisi, kurac!
Koji ti je kurac?
Kaj te boli kurac?
Kaj se kurčiš toliko?
Kurčina!
Nemaš ti muda za to!

Ženski spolni organ:

Koja si ti pička!
Pizdo jedna!
Prokleta pičkica!
Pičkin dim!
Dopizdil si mi s tim!
Pička ti materina!
Pizda tebi materina!
Idi u pičku materinu!
Jebem ti ja mater u pizdu!
Mrš u pičku materinu!
Goni se u pizdu materinu!
Idi u tri pičke materine!
Pička tebi materina!
Pizda ti materina!
Koja ti je pička materina?

Glagol jebati:

Jebem ti mater! ⁹²
Jebem te glupa!
Jebem ti život!

⁹² Pojedine psovke razvrstane su u više kategorija, ovisno o ključnim riječima kojima su oblikovane.

Jebem ti Boga!
Jebem mu miša!
Jebem ti kokota!
Krv ti jebem!
Jebem ti mater u usta!
Jebem ti pleme!
Jebem ti sve po spisku!
Jebem te glupog!
Jebem ti sve živo i mrtvo!
Jebem ti mater u pizdu!
Jeb'o te led!
Jeb'o ti ja mater!
Jebem ti općinu!
Ko mu jebe mater!
Jebem ti repu!
Jebi ga!
Jebi se!
Jebi si mater!
Jebem ti mater žvaljavu!
Jebem ti mater švalersku!
Jebem te u šupak!
Jebem te u čmar!
Jebem te u krasan šupak!
Jeb'o ja tebi mater!

Jeb'o sliku svoju!
Jeb'o te ja!
Jeb'o te Tito!
Jeb'o te otac!
Jeb'o te patak!
Jeb'o ti konj mater!
Jeb'o ti Bog mater!
Jeb'o ti Hitler majku!
Jeb'o majku!
Jebal ti cucek mater!
Jeb'o te onaj tko te napravi takvog!
Jeb'o ti pas mater!
Jebote!
Jebem ti dudu!
Jebem ti komediju!
Jebem ti krv Isusovu!
Jebem ti majku Isusovu!
Jebem ti slatkoga Isusa!
Jebem ti Bogara!
Jebem ti Božju repu!
Jebem ti Božjega tata!
Jebem ti Božića!
Jeb'o te kurac!
Jeb'o te kurac moj!

Bog te jeb'o!
Bog ti mater jeb'o!
Jeb'o ti Isus majku!
Jeb'o ti ja mater glupu!
Jeb'o ti vrag mater!
Jeb'o mi vrag mater!
Jeb'o majku svoju!
Jeb'o te onaj koji te napravil!
Jebem ti ja mater u pizdu!
Jebem ti mater šiptarsku!
Jebem ti Marijicu!
Jebi se, Cigane!
Ko te jebe, glupane!
Ma tko te jebe!
Odjebi!
Odjebi u mene u skokovima!
Odjebi u tri pičke materine!
Odjebi od mene, ćoravi!
Sve ti jebem!
Zajebi ti to!
Zajebavam se!
Sunce ti jebem!
Mamu ti jebem!
Mamicu ti jebem!

Vrag te jebi!
Vrag ti mater jebi!
Vrag te gerdi jebi!
Vrag ti posel jebi!
Vrag ti dudu jebi!
Vrag te nori jebi!
Jebal te vrag!
Jebem ti vruga i Marka!
Kaj me jebeš u zdrav mozak?
Kaj te jebe?

Bog i sveci:

Boga ti!
Boga ti tvoga!
Boga vam vašega!
Bogara ti tvojega!
Jebem ti Bogara!
Jebem ti Božju repu!
Jebem ti Božjega tata!
Jebem ti Božića!
Jebem ti Boga!
Bogeka ti dragega!

Jebem ti Marijicu!
Bog te maz'o!
Bog te maznul!
Bog te jeb'o!
Bog ti mater!
Bog ti mater jeb'o!
Majku ti Božju!
Sveca ti tvojega!
Sveca mu Božjega!
Crkla dabogda!

Isus:

Jebem ti krv Isusovu!
Jebem ti slatkoga Isusa!
Jeb'o ti Isus majku!
Jebem ti majku Isusovu!
Isusa ti!
Isus ti mater!
Krvi ti Isusove!
Isusa ti draga!
Isusa ti poljubim!
Isusa ti Boga!

Nacionalnost:

Prokleti Šiptar!
Jebi se, Cigane!
Jebeni četnik!
Jebeni Šiptar!
Baš si pravi Židov!
Koji je to Židov, ne verjem!

Životinje:

Prokleta krava!
Koji si ti majmun!
Baš si pseto!
Konju jedan!
Kusa prokleta!
Koja si ti kuja!
Magare jedno, kaj delaš to?
Stoko neodgojena!
Kravo debela!
Kravo nepodojena!
Zmijo jedna!
Svinjo prljava!
Svinjo debela!

Krme neodgojeno!
Prokleta pseto!
Tvorec smrdljivi, do bi te trpel?
Gade neodgojeni!
Gade prevarantski!
Prokleti gad!
Baš si gad!

Guzica:

Koji si ti šupak!
Šupčino jedna!
Poljubi me u rit!
Dosadni si kaj rit!
Jebem te u čmar!
Jebem te u krasan šupak!
Jebem te u šupak!

Opsceni izrazi omalovažavanja:

Droljo jedna neodgojena!
Droljo nepodojena!
Koja si ti flundra!

Kaj buš ti meni govoril, propalico?!
Jebena bitanga!
Koja si ti ništarija od čovjeka!
Mrš, gundalo jedno bezobrazno!
Kak se usuđuješ, ti, mulac jedan!
Prokleti strašljivec!
Kaj si ti umišljaš, gnjavatoru?
Debilu, kak ne razmeš?

Smeće/đubre:

Đubre jedno, kak te nije sram?
Đubre jedno neodgojeno!
Smeće jedno primitivno!
Smeće smrdljivo!
Koje si ti smeće!

Izmet i izvedenice te riječi:

Govnaru nepismeni!
Baš si za drek!
Jedi govna!
Sranje čez gusto granje!

Sranje u koloru!
Ti si govno od čovjeka!
Ne znam kak bum se zvekla iz tog sranja!
Jebeno sranje!
Kaj sereš ti?!

Bolesti:

Prokleti šepavac!
Koji si ti imbecil!
Odjebi od mene, ćoravi!
Imbecilu neotesani!
Kretenu glupi!
Smrdiš k'o kuga!

Vrag:

Vrag te jebi!
Idi k vragu!
Dovraga!
Vraže jedan!

Vrag ti mater jebi!
Jeb'o ti vrag mater!
Vrag te odnesel!
Vrag te stvoril!
Goni se k vragu!
Idi do vraga!
Vrag te gerdi jebi!
Vrag ti posel jebi!
Ma nisi, vraga!
Vrag ti dudu jebi!
Jeb'o mi vrag mater!
Kud te vrag nosi?!
Ki ti se vrag dogodil?
Koji je tebi vrag?
De si ti to pri vragu bil?
Ki ti je vrag došel?
Ki te sami vrag spopal?
Kam te vrag nosi?
Koji ti je đav'o?
Vrag te nori jebi!
Jebal te vrag!
Jebem ti vraga i Marka!

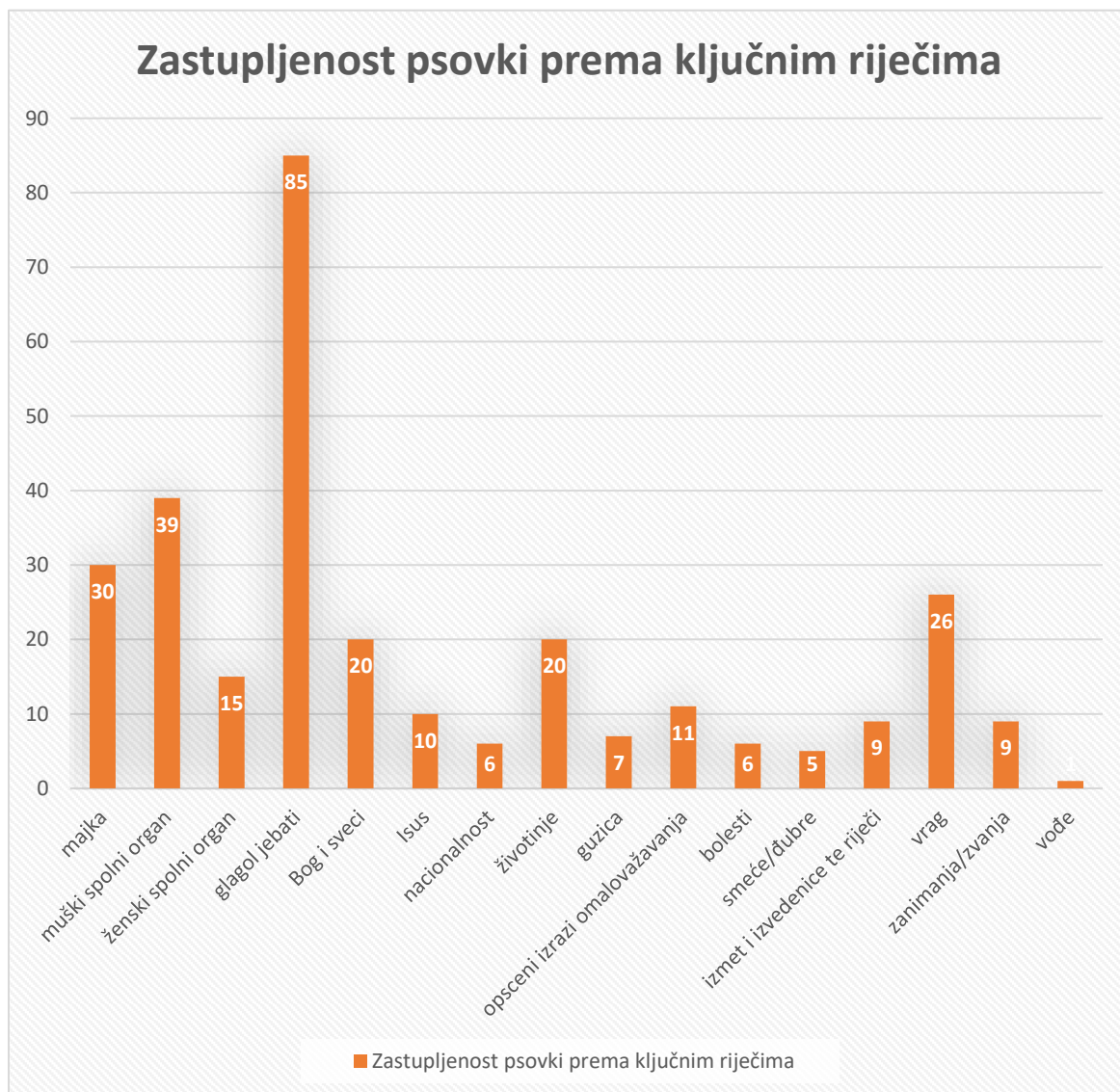
Zanimanja/zvanja:

Prokleti pandur!
Jebena narikača, daj se hgasi!
Đubretar jedan, goni se da te ne vidim više!
Mrš, prokleti čoban!
Seljačino!
Seljak jedan, de pa si ti zrasel?!
Pogle samo na kaj ličiš, jebeni smetlar!
Teški švercer!
Jebem ti mater švalersku!

Vode:

Jeb'o ti Hitler majku!

6. 2. Grafikon: Zastupljenost psovki prema ključnim riječima

7. ZAKLJUČAK

Ovisno o mentalitetu i kulturi pojedinoga naroda, ljudi manje ili više upotrebljavaju psovke u komunikaciji s drugima. Psovka je postala sasvim uobičajena pojava u socijalnoj komunikaciji, posebno kada je riječ o skupini dobrih prijatelja i poznanika. U takvome opuštenome razgovoru možemo čuti niz raznovrsnih i maštovitih psovki.

Govorni čin psovke ima različite funkcije: jedni koriste psovke kao način izražavanja vlastitih emocija, drugi kao način približavanja određenoj skupini s kojom komuniciraju, a neki pak kao poštapalice. Mogli bismo reći kako ljudi najčešće psuju s namjerom emocionalnoga rasterećenja, a u pojedinim situacijama na taj način izražavaju i agresivno stanje u kojemu se nalaze.

Zadatak je ovoga diplomskoga rada bio prikazati upotrebu psovke u hrvatskome jeziku, od njezinih početaka pa sve do današnjih dana. Istražujući samu etimologiju riječi psovka, uvidjeli smo da se razvila iz praslavenskoga glagola *ǫbovati*, čije je prvotno značenje bilo govoriti komu kao psu te mu su obraćati na nedostojan način. Kada je riječ o povijesti psovke u hrvatskome jeziku, njihova je upotreba zabilježena još u 16. stoljeću, u djelima naših znamenitih pisaca.

Iako je u prošlosti psovanje bilo svojstveno muškarcima, u današnje vrijeme psuju i žene i muškarci, neovisno o životnoj dobi ili pak statusu. Govorni čin psovke učestalo je oblikovan nazivima muškoga i ženskoga spolnoga organa, glagolom *jebati*, ali i članovima obitelji. Također, uvelike nailazimo i na psovke koje se odnose na Boga, Isusa te ostalih svetaca iz kršćanskoga života.

Kada je riječ o reakcijama ljudi na psovku, starije se osobe sablažnjavaju pri izricanju psovki koje se tiču crkve i vjere, a društvo je općenito izrazito osjetljivo na psovanje članova njihove obitelji, osobito ako je riječ o majci.

Važno je spomenuti kako govorni čin psovke ovisi i o neverbalnim sredstvima, poput tona i jačine glasa, ritma rečenice, odabira riječi, ali i gestikulaciji. Različitim se gestama pojačava učinak psovke, a pritom je i dodatno naglašena agresivnost govornika.

Analizirajući korpus prikupljenih psovki, uvidjeli smo kako prednjače psovke čija je temeljna sastavnica naziv muškoga spolnoga organa, ali i različite inačice te riječi. Osim toga, zabilježen je i značajan broj psovki tvorenih riječju majka, Bog, Isus, ali i glagolom *jebati*. Zaključno bismo mogli reći kako psuju i mlađe i starije osobe, a ovisno o situaciji u kojoj se nalaze oblikuju raznovrsne i maštovite psovke, stoga ne čudi činjenica kako je naš hrvatski narod pri samome vrhu psovača u cijelome svijetu.

8. LITERATURA

Knjige:

1. Anić, Vladimir: *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 1998.
2. Austin, John Langshaw: *Kako djelovati riječima*, Disput, Zagreb, 2014.
3. Gavran, Ignacije: *Bludna psovka: povijesno-psihološka studija*, Udruženje katoličkih svećenika Dobri pastir, Sarajevo, 1962.
4. Jay, Timothy: *Why we curse: A Neuro-Psycho-Social Theory Of Speech*, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia/Amsterdam, 1999.
5. Kryzan-Stanojević, Barbara: *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata*, Naklada Srednja Europa, Zagreb, 2013.
6. Kušar, Marcel: *Narodno blago: riječi, fraze, poredbe, poslovice, pričiće, izrazi od mila i od pošte, pozdravi, čestitke, blagoslovi, pohvale, zahvale, molitve, psovke, kletve, zakletve, tužbalice, pitalice, zagonetke*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993.
7. Ljung, Magnus: *Swearing: A Cross-cultural Linguistic Study*, Palgrave MacMillan, 2012.
8. Martinić, Tena: *Postmoderna, svakidašnjica, komunikacija*, Naklada Benja, Opatija, 1994.
9. Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana; Mikić, Marijan: *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*, Zajednica izdanja Ranjeni labud, Mostar, Zagreb, 1999.
10. Montagu, Ashley: *The anatomy of swearing*, Collier Macmillan Publishers, New York, 1973.
11. Pranjković, Ivo: *Ogledi o jezičnoj pravilnosti*, Naklada Disput, Zagreb, 2010.

12. Ristić, Stana: *Diskurs psovki u srpskom jeziku*, u: *Diskurs i diskursi* (urednica Vasić, Vera), KriMel, Novi Sad, 2010., str. 195. – 212.
13. Ullmann, Stephen: *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning*, Rowman & Littlefield, Oxford, 1972.
14. Užarević, Josip: *Književni minimalizam*, Naklada Disput, Zagreb, 2012.

Članci i znanstveni radovi:

1. Badurina, Lada; Pranjković, Ivo: *Jezična i pragmatična obilježja psovke*, *Romanoslavica*, god. 52. (2016.), br. 2, str. 227. – 235., preuzeto s https://bib.irb.hr/datoteka/859758.Badurina_Pranjkovi_Psovka_Romanoslavica_LI-l-2.pdf (12.5.2021.)
2. Badurina, Lada; Palašić, Nikolina: *Komunikacijska funkcija psovke i pitanje njezine vulgarnosti* u: *Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu*, preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/237254> (12.5.2021.)
3. Badurina, Lada; Pranjković, Ivo: *O kletvi i psovci*, Zbornik radova *Njegoševi dani 7* (urednica Đurišć-Bečanović, Tatjana), 2019., str. 219. – 230., preuzeto s https://bib.irb.hr/datoteka/1019790.Badurina_Pranjkovi_O_kletvi_i_psovci.pdf (14.5.2021.)
5. . Ilić Plauc, Jelena: *(Ne)cenzurirana psovka u publicističkom diskursu*, u: *Društvene i humanističke studije*, časopis Filozofskoga fakulteta u Tuzli (2020.), br. 4., str. 79. – 96., preuzeto s <http://oaji.net/articles/2020/8977-1607785292.pdf> (10.5.2021.)

4. Lučić, Radovan: članak *Kako to tamo psuju? Vulgarizmi u hrvatskom i nizozemskom: jedan slučaj lažnih neprijatelja* u: *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja* (urednice Udier, Sandra Lucija; Cergol Kovačević, Kristina), Srednja Europa, Zagreb, 2015., preuzeto s <https://www.uva.nl/binaries/content/assets/faculiteiten/faculteit-der-geesteswetenschappen/lucic/kako-to-tamo-psuju.pdf> (19.5.2021.)
5. Opačić, Nives: *Psovka u celofanu* u: *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata* (urednica Kryzan-Stanojević, Barbara), Srednja Europa, Zagreb, 2013., str. 85. – 91.
6. Pavličić, Pavao: *Psovke i beštine*, članak u časopisu *Vijenac*, god. 21., br. 503., preuzeto s <https://www.matica.hr/vijenac/503/psovke-i-bestime-21851/> (19.5.2021.)
7. Marasović, Špiro: *Sociološki vid psovke*, u: *Crkva u svijetu*, 1989., br. 24., str. 34. – 47., preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/85494> (15.5.2021.)
8. Užarević, Josip: *Fenomenologija psovke*, članak u časopisu *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo*, Zagreb, 1999., god. 55., br. 5-6, str. 187. – 200.

Internetski izvori:

1. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=60129> (preuzeto 2.5.2021.)
2. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31866> (preuzeto 14.5.2021.)

9. SAŽETAK

Rad proučava govorni čin psovke u hrvatskome jeziku, kao i definiciju i etimologiju same riječi *psovka*.

Razrada teme započinje objašnjenjem riječi *psovka* i glagola *psovati* te povijesnim pregledom psovke u hrvatskome govornome području. Ukratko je objašnjena agresija u verbalnoj komunikaciji te razlozi zbog kojih psovka uključuje tabu riječi.

Navedene su i najznačajnije podjele psovke, i to prema funkciji, obliku, značenju i svrsi korištenja. Objašnjeni su jezični kriteriji kojima se određuju vrste riječi u govornome činu psovke, kao i mogućnosti sugovornikova reagiranja na upućenu uvredu.

Analiziran je i korpus prikupljenih psovki na području grada Krapine, čime smo uvidjeli kako su najčešće korištene psovke oblikovane nazivima muškoga i ženskoga spolnoga organa, a često je i huljenje Boga, Isusa i ostalih svetaca iz kršćanskoga života.

Ključne riječi: psovanje, tabu riječi, muški spolni organ, ženski spolni organ, huljenje

10. SUMMARY

The paper studies the spoken act of swearing in the Croatian language, as well as the definition and etymology of the swear word itself.

The elaboration of the topic begins with an explanation of the swear word and the verb to swear in historical overview of swearing in the Croatian-speaking area. The aggression is briefly explained in verbal communication and the reasons why swearing involves taboo words.

The most significant divisions of swearing are also listed, according to their function, form, meaning and purpose of use. The language criteria that determine the types of words in the speech act of swearing are explained, as well as the possibilities of the interlocutor's reaction to the insult.

The list of collected swear words in the area of the town of Krapina was also analyzed, which showed that the most commonly used swear words are formed by the names of male and female sexual organs, and often blasphemy against God, Jesus and other saints from the Christian life.

Keywords: swearing, taboo words, male sexual organ, female sexual organ, blasphemy